Vergi Odaklı Sosyo-Ekonomik Göstergeler Çerçevesinde Erzincan İlinin Genel Görünümü

Mustafa TEKDERE[*]

Bülent Diclehan ÇADIRCI[**]

Öz

Vergi, devletin kamu harcamalarını karşılamak ve belirli sosyo-ekonomik hedeflere (ekonomik istikrar, ekonomik büyüme ve kalkınma, gelir dağılımında adalet vb.) ulaşmak amacıyla toplumu meydana getiren kişi ve kurumlardan ödeme güçlerine göre karşılıksız ve zorla (hukuki cebir) aldığı ekonomik bir değerdir. Kamusal hizmetlerin gerçekleştirilmesi, sürekliliği, miktarı ve kalitesi noktasında ciddi bir önemi bulunan vergi, toplam kamu gelirleri içerisinde en büyük paya sahip gelir türüdür. Örneğin son yıllarda merkezi yönetim bütçe gelirlerinin yaklaşık %85-88'i vergi gelirlerinden oluşmaktadır. Kamusal hizmetlerin gerçekleştirilmesindeki rolü, kesin bir gelir kaynağı olması ve toplam gelirler içindeki payı, vergi odaklı çalışmaların değerini ve miktarını gün geçtikçe artırmaktadır.

Bu çalışmada, Erzincan iline ait vergi gelirlerinin dağılımı, vergi yükü, mükellef sayıları, tahakkuk ve tahsilat oranları gibi vergi odaklı veriler ile diğer sosyo-ekonomik göstergelerin tablolar vasıtasıyla analizi gerçekleştirilmiştir. En güncel verilerden yararlanılarak yapılan analiz sayesinde, Erzincan özelinde ele alınan göstergelerin detaylı ve objektif bir görünümü ortaya konulmuştur. Ayrıca ülke ve bölge düzeyindeki karşılaştırmalar ile Erzincan ilinin genel eğilimi ve vergisel açıdan önemi ifade edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Erzincan, Ekonomi, Vergi, Mükellef.*

JEL Kodları: *H20, H71, R10.*

[*] Dr. Öğr. Üyesi., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, İİBF, Bankacılık ve Finans Bölümü, mtekdere@erzincan.edu.tr, https://orcid.org/0000-0002-6570-8072.

[**] Arş. Gör., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, bdcadirci@erzincan.edu.tr, https://orcid.org/0000-0003-3007-6068.

General View of Erzincan Province Within the Framework of Tax-Based Socio-Economic Indicators

Abstract

Tax is an economic value that the state receives for non-refundable and forced (legal coercion) according to the payment powers of individuals and institutions that make up the society in order to meet public spending and achieve certain socio-economic goals (economic stability, economic growth and development, justice in income distribution etc.). Tax, which has a significant importance in terms of realization, continuity, amount and quality of public services, is the type of income with the largest share in total public revenues. For example, tax revenues constitute 85-88% of central government budget revenues in recent years. Due to its role in the realization of public services and its exact income type, its share in total income increases the value and amount of tax-focused studies day by day.

In this study, the analysis was carried out by means of tables of other socio-economic indicators with tax-based data such as taxpayer numbers and tax burden, accrued and collection rates, distribution of tax revenues in Erzincan. Indicators related to Erzincan are presented in detail and objectively thanks to the analysis made using the most up-to-date data. In addition, it has been tried to express the general tendency and tax importance of Erzincan province with comparisons at the country and regional level.

Keywords: *Erzincan, Economy, Tax, Taxpayer.*

JEL Codes: *H20, H71, R10.*

Giriş

Vergi, devletin (veya devlet tarafından yetkilendirilmiş kamu tüzel kişilerinin) kamu harcamalarını karşılamak amacıyla, egemenlik gücüne dayanarak, toplumdaki gerçek ve tüzel kişilerden, ödeme güçlerine göre karşılıksız ve hukuki zorunluluk altında aldığı nihai bir ekonomik değerdir (Pehlivan, 2019: 89-90). Söz konusu tanım, verginin asli (klasik/mali fonksiyon) amacı üzerine odaklanmaktadır. Yani verginin temel amacı, kamu harcamalarını finanse etmek için kaynak oluşturmaktır (Canbay, 2009: 1). Oysa genişletilmiş vergi tanımına sosyo-ekonomik (mali olmayan) hedeflere ulaşma gibi amaçlar da eklenmelidir. Bir diğer ifadeyle vergi; ekonomik istikrar, ekonomik büyüme ve kalkınma ile gelir dağılımında adaletin sağlanması gibi birtakım hedeflere ulaşma maksadıyla da kullanılabilmektedir. Verginin belirtilen modern fonksiyonlara 1929 Büyük İktisat Buhranı'ndan sonra, müdahaleci

devlet anlayışının güç kazanması ile birlikte kavuştuğunu söylemek mümkündür (Canbay, 2009: 77, Altay, 2015: 135, Edizdoğan ve Çelikkaya, 2010: 2).

Vergideki zorunluluk, devletin egemenlik gücünden kaynaklanan kanuni bir zorunluluktur. Verginin karşılıksız olması, vergi ödeyen kişi ve kurumların doğrudan bir çıkar sağlamamasıdır. Vergi kişi ve kurumların kamusal mal ve hizmetlerden elde ettiği fayda ile değil, ödeme gücü ile tutarlı olarak alınmaktadır. Tarihsel gelişim sürecinde bedenen veya mal ile ödenen vergi, değişim ekonomisi ortadan kalktığı için günümüzde para ile ödenmektedir (Herekman, 1987: 178-179).

1929 Büyük İktisat Buhranı sonrasında klasik veya tarafsız devlet anlayışının yerini müdahaleci devlet anlayışına bırakması, devletin sosyo-ekonomik düzeyde önemli fonksiyonlar üstlenmesi ve ekonomi içindeki payının artması, hasılat bakımından sürekli, verimli ve kesin (nihai veya geri ödenmeyen) bir gelir kaynağı olması nedeniyle vergilerin, kamu gelirleri içerisindeki rolü gün geçtikçe artmıştır (Akdoğan, 2019: 107, Erol, 2011: 28-29).

Günümüzde tartışmasız biçimde devletlerin en önemli gelir kaynağı konumunda olan vergiler, kamusal hizmetlerin vatandaşların tercih ve önceliklerine tutarlı biçimde sunulması, hizmetlerin sürekliliği, miktarı ve niteliği, makroekonomik hedeflere ulaşmak ve piyasa aksaklıklarını regüle etmek gibi birçok alanda etkin rol oynamaktadır. Bu kapsamda kamu gelirleri denilince akla ilk gelen kavram olan vergi ile ilgili çalışmaların değeri ve miktarı sürekli artış göstermektedir.

Anlatılanlar kapsamında bu çalışmada, Erzincan iline ait vergisel göstergelerin analiz edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın kapsamı çerçevesinde öncelikle Erzincan ili hakkında tanıtıcı bilgiler verilmiştir. Daha sonra Erzincan ili ile ilgili sosyo-ekonomik ve vergisel göstergelerin tablolar vasıtasıyla incelenmesi gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede mükellef sayıları, vergi gelirlerinin dağılımı, vergi yükü, vergi esnekliği, tahakkuk ve tahsilat oranları ile mahalli idareler düzeyinde vergi gelirleri gibi değişkenler ele alınmıştır. İncelenen değişkenler üzerinden Erzincan'ın TRA1, Doğu Anadolu Bölgesi ve Türkiye düzeyinde karşılaştırması yapılmıştır. Gerçekleştirilen karşılaştırma sayesinde Erzincan ilinin vergi alanında yaşadığı genel eğilim ve önem, ifade edilmeye çalışılmıştır.

Ulaşılan sonuçların daha etkin ve adil bir vergi sistemi oluşturulması hedefine hizmet edecek Erzincan ili odaklı politikalar için oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Çünkü etkin ve adil bir vergisi sistemi kamu finansmanının temel yapıtaşı olmakla birlikte, demokrasinin, devlet otoritesinin, makroekonomik istikrarın ve toplumsal bütünleşmenin de altyapısını oluşturmaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 1).

1. Erzincan İli ve Sosyo-Ekonomik Göstergeleri

Tarihi ipek yolu üzerine kurulmuş önemli bir yerleşim yeri olan Erzincan, yüzyıllar boyu canlı bir tarihi ve kültürel yaşam sürmüştür. Tunç Çağı'ndan beri yerleşimin olduğu Erzincan'da Azzi/Hayaşa, Urartu, Med, Pers, Helen ve Roma-Bizans hâkimiyetleri yaşanmıştır. Hz. Osman zamanında (651-653) İslâm Devleti hâkimiyetinin Erzincan'a kadar ulaştığı bilinmektedir. 1071 tarihli Malazgirt Savaşı'ndan sonra Türklerin kesin egemenliğine geçen Erzincan'da Mengücek Devleti, Anadolu Selçuklu Devleti ve Eretna Beyliği'nin hüküm sürdüğü ifade edilebilir. Sonraki dönemlerde Karakoyunlu, Akkoyunlu, Osmanlı ve Safevi Devletleri'nin mücadele alanı haline dönen Erzincan, 23 Ağustos 1514 tarihli Çaldıran Savaşı ile I. Dünya Savaşı'na kadar Osmanlı Devleti hakimiyeti altında kalmıştır. I. Dünya Savaşı'nın devam ettiği 1916 yılında Ruslar tarafından işgal edilen şehir, 13 Şubat 1918'de Türk Ordusu tarafından kurtarılmıştır (Erzincan Valiliği, 2016).

Erzincan, Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesi'nin Kuzey Batı bölümünde, yukarı Fırat havzasında yer almaktadır. Yüzölçümü 11.903 km^2 olup, denizden yüksekliği 1.185 metredir. Genellikle dağlar ve platolardan oluşan Erzincan'da dağlar, il topraklarının %60'ını kaplamaktadır. İlin %26'sı plato, %5.4'ü yayla, %8.6'sı ise ovalardan meydana gelmektedir. Erzincan'ın en büyük ve önemli akarsuyu Fırat Irmağı'dır. Fırat Irmağı; tarımsal sulama, enerji ve su sporları alanlarında kullanılmaktadır. Karasal bir iklime sahip olan Erzincan mevcut su kaynakları ile sulu tarım için elverişli bir doğal ortama sahiptir. Ayrıca Erzincan sahip olduğu coğrafi yapı ile dağ, kış ve su sporlarının yapılabildiği iller arasındadır. Söz konusu sportif faaliyetler, mesire alanları ve doğal güzellikleri (Karanlık Kanyon, Girlevik Şelalesi vb.) Erzincan'ın turizm potansiyelinin ana hatlarını oluşturmaktadır. 1939 ve 1992'de yaşanan şiddetli depremler nedeniyle yeniden yapılanmak zorunda kalan şehir düzenli yollara, kavşaklara ve az katlı konut/işyeri inşaatı yapısına sahiptir. Erzincan`ın ilçeleri; Çayırlı, İliç, Kemah, Kemaliye, Otlukbeli, Refahiye, Tercan ve Üzümlü`dür. Erzincan Merkezi'nde ilçelere kıyasla ekonomi ve sanayinin daha yüksek bir gelişim gösterdiği bilinmektedir. Bu durum yaşam koşullarının iyileşmesine ve nüfusun Merkez'de yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Erzincan'da genel olarak tarım ve hayvancılığa dayanan bir sosyo-ekonomik yapı mevcuttur. Hayvancılık sektörünün tarımdan sonra geldiği ifade edilebilir. Sanayi sektörü ise büyük oranda küçük ölçekli işletmelerden oluşmaktadır. Tam olarak değerlendirilmesi durumunda Erzincan ekonomisine önemli katkı sağlayacak krom, manganez, perlit ve altın rezervleri (altın rezervi özellikle İliç İlçesi'nde) ili yatırımlar açısından gittikçe daha cazip hale getirmektedir (KUDAKA, 2012: 47-64, Erzincan Valiliği, 2016).

Erzincan ilinin sosyo-ekonomik durumu, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) veri tabanı üzerinden elde edilmiş bazı göstergeler çerçevesinde incelenmiştir. Yapılan inceleme ve değerlendirme sürecinde en güncel veriler ile istatistiki olarak TÜİK'in yapmış olduğu ayrımlar kullanılmıştır.

TÜİK'in "Bölgesel İstatistikler" veri tabanından elde edilen bilgilere göre 2009 yılında Erzincan'da; 29 Belediye, 9 ilçe ve 529 köy bulunmaktadır. 2012 yılında çıkarılan ve idari bölünüş değişiklikleri meydana getiren 6360 Sayılı "On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile belediye sayısı 24'e düşmüş, köy sayısı ise 530 olmuştur. 2018 yılında da ölçek ve alan ekonomilerinden yararlanmak amacıyla yapılan belediye sayısını azaltma işlemleri devam etmiş ve nihai aşamada Erzincan'da 15 belediye, Merkez ile birlikte 9 ilçe ve 524 köy şeklinde bir idari yapılanma ortaya çıkmıştır. 2009 yılı itibariyle Erzincan il ve ilçe merkezlerinde yaşayan toplam nüfus oranı %55 iken, 2019 yılına gelindiğinde ilgili oranın %75'e çıktığı sonucuna ulaşılmaktadır. Yaşanan oransal değişimde kentleşme akımı ve hukuki düzenlemeler ile yoğun nüfusa sahip köy ve beldelerin il merkezine bağlanması gibi adımların etkili olduğu söylenebilir.

Tablo – 1: Nüfus ve Göç İstatistikleri

Yıllar	Nüfus Yoğunluğu (Kilometrekareye Düşen Kişi Sayısı)	Toplam Nüfus	Yıllık Nüfus Artış Hızı (Binde)	Net Göç Hızı (Binde)	Ortalama Hane Halkı Büyüklüğü	Toplam Hane Halkı Sayısı	Yaşlı Bağımlılık Oranı (%)	Çocuk Bağımlılık Oranı (%)	Toplam Yaş Bağımlılık Oranı (%)
2009	18,36	213.288	12,47	3,65	3,78	-	14,86	35,23	50,09
2010	19,36	224.949	53,23	8,18	3,62	-	14,74	32,09	46,83
2011	18,53	215.277	-43,95	-12,44	3,49	-	16,03	33,04	49,08
2012	18,75	217.886	12,05	7,11	3,37	60.306	15,87	31,96	47,83
2013	18,93	219.996	9,64	-1,01	3,31	61.465	15,98	31,03	47,01
2014	19,25	223.633	16,4	8,12	3,21	64.067	17,36	30,1	47,46
2015	19,19	222.918	-3,2	-12,06	3,15	64.829	17,3	29,67	46,97
2016	19,45	226.032	13,87	-0,36	3,1	67.102	17,14	29,6	46,74
2017	19,93	231.511	23,95	4,12	3,06	68.152	16,33	28,61	44,94
2018	20,31	236.034	19,35	9,43	3,04	70.358	17,61	27,96	45,57
2019	20,2	234.747	-5,47	-12,95	3	71.658	17,89	28,32	46,21

Kaynak: TÜİK - Bölgesel İstatistikler

Tablo 1'de 2009-2019 yılları arası nüfus ve göç istatistikleri yer almaktadır. Tabloya göre 2009 yılından itibaren ilin toplam nüfusu %9,8 oranında artmış, dolayısıyla nüfus yoğunluğu

da yükselmiştir. Yükselmeye rağmen Erzincan'ın nüfus yoğunluğu bakımında Türkiye ortalamasının (108 kişi) bir hayli altında kaldığı ifade edilebilir (TÜİK - İstatistiki Göstergeler). Yıllık nüfus artış hızı düzensizlik göstermekle beraber 2010 yılında %5 ile zirve yapmakta, 2011 yılında ise %-4.3 ile en düşük seviyeye ulaşmaktadır. Nüfus artış hızı ve toplam nüfusun temel belirleyicilerinden biri de kuşkusuz ilin net göç miktarıdır. Tablo - 1 dikkatle incelendiğinde net göç hızının pozitif olduğu yıllarda yıllık nüfus artış hızının da pozitif olduğu görülmektedir. Bununla birlikte ilin yoğun bir şekilde göç verdiği yıllar 2011, 2015 ve 2019 yıllarıdır. Tüketim harcamaları miktarının değişmesinde temel etken olan hane halkı sayısı 2012 yılından başlayan verilere göre düzenli bir şekilde artmaktadır. Veriler incelendiğinde 2012 yılından 2019 yılına %18.3'lük bir artış yaşandığı gözlenmektedir. Toplam hane halkı sayısındaki artışa rağmen ortalama hane halkı büyüklüğünde düzenli bir düşüş olduğu görülmektedir. Bir yandan toplam hane halkı sayısının artması diğer yandan ise ortalama hane halkı büyüklüğünün düşmesi, artan hane halkının konut alımı vb. nedenlerle yeni bir hane halkı oluşturduğu ve bir meskende yaşayan hane halkı sayısının ortalama olarak azaldığı şeklinde yorumlanabilir. Yaşlı bağımlılık oranı "15-64" yaş grubundaki her 100 kişi için "65 ve daha yukarı" yaş grubundaki kişilerin oranını, çocuk bağımlılık oranı ise "15-64" yaş grubundaki her 100 kişi için "14 ve daha aşağısı" yaş grubundaki kişilerin oranını göstermektedir (TÜİK - İstatistiki Göstergeler). Tabloya göre Erzincan ilinde 2019 yılında 65 yaş ve daha üstü kişilerin oranı %17.89 iken, 14 yaş ve daha aşağısı kişilerin oranı %28.32'dir. Her iki göstergenin toplamı olarak ifade edilen toplam yaş bağımlılık oranı ise %46.21'dir. Söz konusu oranlara göre toplam nüfus içinde 15-64 yaş aralığında bulunun kişi oranı %53.79 çıkmaktadır. Bununla birlikte 2009 yılından itibaren yaşlı bağımlılık oranı artarken; çocuk bağımlılık oranı düzenli bir şekilde düşmektedir. 2009 yılında %50 olan toplam bağımlılık oranının ise 2019 yılında %46'ya gerilediği görülmektedir. Bağımlılık oranlarının il düzeyinde tüketim kalıplarını etkilediği düşünülmektedir.

Tablo – 2: Hayati İstatistikler

Yıllar	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
5 Yaş Altı Ölüm Hızı (Binde)	16,5	14,5	9,8	10,2	13,1	9,9	9,4	8,4	9	8,8	-
Bebek Ölüm Hızı (Binde)	11,9	12,5	8,5	8,6	10,9	8,7	6,8	6,8	8,4	7,4	-
Doğum Sayısı	3.023	3.034	3.179	3.132	3.213	3.118	3.091	3.217	2.987	2.855	-
Ölüm Sayısı	1.358	1.273	1.375	1.361	1.360	1.448	1.513	1.470	1.451	1.471	-
Net Nüfus Değişim(Ölüm-Doğum Sayısı)	1665	1761	1804	1771	1853	1670	1578	1747	1536	1384	-
Evlenme Sayısı	1.579	1.597	1.540	1.610	1.496	1.500	1.404	1.325	1.320	1.359	1.371
Boşanma Sayısı	276	237	217	272	266	265	223	318	270	354	344
Evlenme/Boşanma Sayısı	5,72	6,74	7,10	5,92	5,62	5,66	6,30	4,17	4,89	3,84	3,99
Toplam Doğurganlık Hızı (Çocuk Sayısı)	1,82	1,82	1,91	1,88	1,9	1,82	1,82	1,89	1,72	1,63	-

Kaynak: TÜİK - Bölgesel İstatistikler

Tablo – 2'de 2009-2019 yılları arasında Erzincan iline ait hayati istatistikler gösterilmektedir. Bebek ölüm hızı verileri literatürde sağlık yoksulluğunu temsilen kullanılmaktadır (Abosedra vd., 2015: 12, von Maltzahn ve Durrheim, 2007: 155). Bu açıdan değerlendirildiğinde Erzincan'da bebek ölüm hızının, dolayısıyla sağlık yoksulluğunun azaldığı görülmektedir. 5 yaş altı çocuklarda ölüm hızı verisi de aynı kategoride değerlendirildiğinde, verilerin birbirini desteklediğini söylemek mümkündür. Doğum ve ölüm sayılarına bakıldığında; doğum sayısında 2014'e kadar yükselme görülürken, 2014 tarihinden sonra azalış yaşandığı, ölüm sayısında ise düzensiz artış ve azalışlar olduğu göze çarpmaktadır. Bu iki veri birlikte incelendiğinde net nüfus artış hızının bir bölümünün buradan kaynaklandığı sonucuna varılmaktadır. Resmi evlenme sayısı ise yıllar itibariyle düşerken, boşanma sayılarında artışlar görülmektedir. Erzincan'da 2009 yılında her boşanmaya karşın 5.72 yeni aile kurulurken, bu rakam 2019 yılında 4'e düşmüştür. Resmi evlenme sayısının azalmasına bağlı olarak bir kadının, 15-49 yaş aralığında doğurabileceği ortalama çocuk sayısını gösteren toplam doğurganlık hızının da yıllar itibariyle azaldığı tablodan gözlenmektedir.

Tablo – 3: Eğitim İstatistikleri

Yıllar	Okuma Yazma Bilen Oranı (%)	Ortaöğretim Net Okullaşma Oranı (%)	İlköğretim Net Okullaşma Oranı (%)
2009	90,41	-	-
2010	91,94	-	-
2011	92,33	-	-
2012	92,91	81,86	98,21
2013	93,32	86,11	99,28
2014	93,45	87,39	96,74
2015	93,53	87,59	95,11
2016	93,94	89,36	95,29
2017	94,88	89,86	94,7
2018	95,14	89,88	95,08

Kaynak: TÜİK - Bölgesel İstatistikler

Tablo – 3'e göre 2009-2018 yılları arasında Erzincan ilinde okuma yazma bilenlerin oranı gözle görülür ciddi bir artış yaşamıştır. 2009 yılında %90 olan okuma yazma bilme oranı, 2018 yılı itibariyle %95 düzeylerine kadar yükselmiştir. Bununla beraber ilköğretimde görülen net okullaşma oranı 2012 yılında %98 iken, 2018 yılına gelindiğinde %95'e kadar düşüş göstermiştir. Aynı dönemde ortaöğretimdeki net okullaşma oranında ilköğretimin tersi bir durum yaşanmış ve 2012 yılında %81 olan oran, 2018 yılında %89'a seviyelerine ulaşmıştır. Eğitimin beşerî sermayenin verimliliği, ekonomik büyüme, vergiye ahlakı ve vergiye gönüllü uyum üzerindeki etkisi göz önüne alındığında, Erzincan'ın oldukça olumlu değerlere sahip olduğu söylenebilir.

Tablo – 4: Konut ve Otomobil İstatistikleri

Yıllar	Konut Satış Sayıları (İlk Satış)	Konut Satış Sayıları (İkinci El)	Konut Satış Sayıları (Toplam)	Yapı Kullanma İzin Belgesine Göre Daire Sayısı	Bin Kişi Başına Otomobil Sayısı	Motorlu Kara Taşıtları Sayısı	Otomobil Sayısı
2009	-	-	-	1.399	74	37.393	15.866
2010	-	-	-	1.116	76	39.535	17.176
2011	-	-	-	1.676	88	42.382	18.910
2012	-	-	-	1.931	93	45.128	20.368
2013	1.385	913	2.298	2.248	99	47.107	21.693
2014	1.348	896	2.244	2.422	102	49.162	22.804
2015	1.347	967	2.314	5.600	108	51.717	24.138
2016	1.381	1025	2.406	1.763	114	54.666	25.724
2017	1.066	1271	2.337	2.229	117	57.518	27.155
2018	1.348	1338	2.686	1.683	120	59.357	28.207
2019	1.167	1543	2.710	-	121	59.815	28.317

Kaynak: TÜİK - Bölgesel İstatistikler

Erzincan iline ait konut ve otomobil sayılarının yer aldığı Tablo - 4'e göre konut talebini temsil eden toplam konut satışlarında 2013 yılına kıyasla artış yaşandığı görülmektedir. Bu artışın temel nedeninin ise ikinci el konut satışına ait rakamlardan kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bununla beraber 2013 yılında toplam konut satışlarının büyük bölümünü birinci (ilk) el konut satışı oluştururken, 2019 yılına gelindiğinde ikinci el konut satışlarının daha yüksek orana ulaştığı sonucuna erişilmektedir. Tablo - 4'te verilen yapı kullanım izin belgeleri konut arzını temsil etmektedir. Yeni konutlar için verilen yapı kullanım izin belgelerinin yıllar itibariyle düzensiz bir şekilde hareket ettiği görülmektedir. 2013 yılından itibaren verisi bulunan birinci (ilk) el konut satışları ile yapı kullanım izin belgeleri birlikte

düşünüldüğünde, bölgenin konut arz-talep dengesi hakkında çıkarımlar yapmak mümkündür. Buna göre 2013-2018 yılları arasında Erzincan ilinde konut arz fazlalığı olduğu göze çarpmaktadır. Tablo - 4'e göre 2009-2019 yılları arasında her bin kişiye düşen otomobil sayısında, dönem sonunda dönem başına kıyasla %63'lük bir artış olmuştur. Toplam motorlu kara taşıt sayısında %60, otomobil sayısında ise %78'lik artış olduğu görülmektedir. İlgili verilerden anlaşılacağı üzere motorlu kara taşıt sayısındaki artışın büyük bölümü, otomobil sayısının artmasından kaynaklanmıştır.

Tablo – 5: Sektörlere Göre Girişim Sayılarının Oranı

Yıllar	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Tarım, Orman ve Balıkçılık	1,24	0,98	1,00	1,13	1,12	1,06	1,10	1,30	1,39
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	0,21	0,22	0,27	0,24	0,30	0,37	0,31	0,34	0,34
İmalat	8,15	8,07	8,08	8,15	8,29	8,54	9,04	9,34	9,20
Eklektik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtımı	0,03	0,04	0,08	0,11	0,05	0,06	0,31	0,27	0,20
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	0,13	0,11	0,11	0,13	0,11	0,11	0,09	0,10	0,12
İnşaat	4,24	4,27	4,72	6,30	6,51	7,41	6,52	6,98	7,01
Toptan ve Perakende Ticaret; Motorlu Kara Taşıtlarının ve Motosikletlerin Onarımı	37,40	36,97	36,50	35,22	35,36	34,26	34,74	34,11	34,48
Ulaştırma ve Depolama	20,80	20,56	19,54	17,55	16,78	15,90	15,47	14,74	14,95
Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri	10,12	9,98	10,09	10,52	10,15	10,19	10,14	10,35	10,20
Bilgi ve İletişim	0,53	0,57	0,64	0,89	0,77	0,98	0,95	0,86	0,70
Finans ve Sigorta Faaliyetleri	0,79	0,66	0,67	0,55	0,50	0,53	0,52	0,55	0,52
Gayrimenkul Faaliyetleri	0,44	0,41	0,43	0,57	0,37	0,37	0,29	0,31	0,33
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	3,66	4,03	3,96	4,10	4,12	4,09	4,17	4,32	4,28
İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri	0,40	0,47	0,66	0,65	0,81	0,87	0,95	1,09	1,06
Eğitim	0,33	0,34	0,44	0,41	0,44	0,47	0,44	0,55	0,54
İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri	0,72	0,74	0,72	0,48	0,43	0,48	0,50	0,48	0,58
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	1,45	1,73	1,74	1,70	1,72	1,84	1,68	1,81	1,75
Diğer Hizmet Faaliyetleri	9,36	9,85	10,35	11,30	12,17	12,47	12,80	12,51	12,37
Toplam Girişim Sayısı (Adet)	7681	7847	7910	7874	7922	7930	8034	8170	8513

Kaynak: TÜİK - Bölgesel İstatistikler

Tablo – 5, Erzincan ilinde 2009 yılından itibaren mevcut girişim sayılarını ve bu girişimlerin sektörlere göre paylarını göstermektedir. Toplam girişim sayıları incelendiğinde 2009 yılından beri bir artış trendi ile karşılaşılmaktadır. 2009-2017 döneminde girişim sayıları içinde en yüksek payın toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı sektöründe olduğu görülmektedir. En yüksek ikinci paya sahip olan ulaştırma ve depolama sektörü oranının, 2009 yılından itibaren azaldığı gözlenmektedir.

Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetlerinin payında kayda değer bir değişme olmazken, inşaat sektörünün payında az da olsa bir artış yaşanmıştır. Son olarak "diğer hizmet faaliyetleri" başlığı altında konu edilen girişimlerin sayısında artış olmuştur. Kalan diğer sektörlere ait oranlarda ciddi değişmeler olmadığı ifade edilebilir.

Tablo – 6: Tarım Sektörü İstatistikleri

Yıllar	Bitkisel Üretim Değeri (Bin TL)	Canlı Hayvanlar Değeri (Bin TL)	Hayvansal Ürünler Değeri (Bin TL)	Kişi Başına Tarımsal Üretim Değeri (TL)	Toplam Tarımsal Üretim Değeri (Bin TL)	Büyükbaş Hayvan Sayısı (Baş)	Küçükbaş Hayvan Sayısı (Baş)	Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Üretim Miktarı (Ton)	Toplam İşlenen Tarım Alanı (Hektar)	Örtü Altı Sebze ve Meyve Üretim Miktarı (Ton)
2009	320.296	211.329	111.244	3.015	642.869	82.744	266.527	618.486	159.729	749
2010	361.543	362.342	201.378	4.113	925.263	83.474	269.245	868.188	141.816	1.062
2011	400.970	430.854	118.769	4.416	950.593	85.795	279.778	917.058	126.662	1.214
2012	398.548	435.887	132.667	4.439	967.102	91.192	280.435	775.053	130.970	1.133
2013	437.287	394.006	133.662	4.387	964.955	95.170	300.453	778.647	128.252	1.022
2014	442.418	431.424	171.224	4.673	1.045.066	101.009	318.148	764.818	124.163	1.158
2015	456.106	581.650	193.659	5.524	1.231.415	95.036	445.071	836.132	131.956	1.131
2016	496.548	662.637	192.908	5.982	1.352.093	93.076	417.704	950.541	127.948	995
2017	464.633	986.227	186.687	7.073	1.637.547	114.204	464.999	941.666	120.567	1.438
2018	607.788	1.080.907	285.056	8.362	1.973.750	114.915	434.457	875.387	119.691	1.781
2019	-	-	-	-	-	113.192	463.182	744.309	122.081	4.643

Kaynak: TÜİK - Bölgesel İstatistikler

Toprak verimliliği ve tarımsal ürün çeşitliliği bakımından Erzincan, Doğu Anadolu Bölgesi'nin önde gelen illerinden biridir. En önemli geçim kaynağı tarım ve hayvancılık olan Erzincan'ın, kalkınmada öncelikli iller kapsamında yer aldığı ve genel teşvik tedbirlerinden yararlandığı bilinmektedir. Tablo - 6'da yer alan Erzincan'a ait tarım sektörü istatistikleri incelendiğinde hem tarımsal hem de hayvansal ürünlerin üretim değerlerinde artış olduğu görülmekle beraber söz konusu verilerin ilgili sektörlerde üretim artışı olduğu şeklinde yorumlanması doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Çünkü 2009 Aralık ile 2019 Aralık dönemi arasında Türkiye geneli enflasyon oranlarında görülen artışlar (yaklaşık %157) tarım ve hayvancılık ile ilgili değerlerin de artmasına yol açabilmektedir. Bu açıdan doğru bir değerlendirme için hayvan sayıları ile tarımsal üretimin ton cinsinden miktarlarındaki değişimin incelenmesi gerekmektedir. Bölgede hem büyükbaş hem de küçükbaş hayvan sayısının 2009 yılından itibaren düzenli bir şekilde arttığı görülmektedir. 2009 yılında 82.744

olan büyükbaş hayvan sayısı yaklaşık %37'lik bir artışla 2019 yılında 113.192'ye çıkarken, 2009 yılında 266.522 olan küçükbaş hayvan sayısı 2019 yılı sonu itibariyle yaklaşık %75'lik artışla 463.182'ye yükselmiştir. Bu veriler ışığında bölgede küçükbaş hayvancılığa daha çok yatırım yapıldığı söylenebilir. Tarımsal üretim miktarında ise mevsim şartlarına göre üretim miktarının değiştiği, yıllar itibariyle artış ve azalışların olduğu gözlenmektedir. Hava şartlarının olumsuz seyrettiği yıllarda tarım sektöründe üretim azalışlarının görülmesi kaçınılmazdır. Bu noktada dikkat çekici veri, toplam işlenen tarım alanında 2009'dan itibaren görülen azalışlardır. 2009 yılında 159.729 hektar olan işlenen tarım alanı 2019 yılı itibariyle 122.081'e kadar düşmüştür. Bununla beraber Tablo - 6'nın son sütununda yer alan seracılık faaliyetlerinin ise 2009'dan itibaren yükseldiği, 2019 yılında ise bir önceki yıla göre %160'lık artışla zirve yaptığı görülmektedir. Her iki sonuç birlikte değerlendirildiğinde; ekilen alan miktarı açısından tarım sektörü payının azaldığı, ancak artan seracılık faaliyetleri ile sektörde üretim yönteminin değiştiği şeklinde bir sonuç çıkarmak mümkündür. Bu noktada seracılık faaliyetleri ile üretimi 12 ay boyunca yapabilme avantajının ve teşviklerin önemli olduğu belirtilmelidir.

Tablo – 7: Turizm İstatistikleri

Yıllar	Tesislere Geliş Sayısı: Toplam	Tesislere Geliş Sayısı: Yabancı Turist	Tesislere Geliş Sayısı: Yerli Turist	Geceleme Sayısı: Toplam	Geceleme Sayısı: Yabancı Turist	Geceleme Sayısı: Yerli Turist	Yabancı Turist Ortalama Geceleme Sayısı	Yerli Turist Ortalama Geceleme Sayısı
2009	104.630	1.937	102.693	135.764	3.755	132.009	1,94	1,29
2010	122.463	1.622	120.841	146.299	3.666	142.633	2,26	1,18
2011	99.328	1.787	97.541	166.193	5.761	160.432	3,22	1,64
2012	128.268	9.578	118.690	166.710	19.242	147.468	2,01	1,24
2013	152.876	1.579	151.297	172.046	2.212	169.834	1,40	1,12
2014	159.976	3.222	156.754	178.188	3.839	174.349	1,19	1,11
2015	176.569	3.276	173.293	189.925	3.915	186.010	1,20	1,07
2016	169.458	3.313	166.145	201.994	4.478	197.516	1,35	1,19
2017	176.564	5.487	171.077	292.667	9.247	283.420	1,69	1,66
2018	166.172	5.815	160.357	274.579	9.099	265.480	1,56	1,66
2019	-	-	-	285.886	11.492	274.394	-	-

Kaynak: TÜİK - Bölgesel İstatistikler

Tablo – 7'de 2009-2019 yılları arasında Erzincan ilinin turizm verileri gösterilmektedir. Tesislere geliş ve geceleme sayıları[51] dikkate alınarak hazırlanan Tablo - 7'ye göre 2011, 2016 ve 2018 yılları hariç gelen toplam turist sayısında artış olduğu görülmektedir. Ayrıca toplam turist geliş sayısındaki azalma, büyük oranda yerli turist sayısındaki azalmadan kaynaklanmaktadır. Söz konusu bilgilere ilave olarak il turizminde ağırlığın yerli turistlerde olduğu sonucuna da erişilmektedir. Nitekim inceleme döneminde ortalama olarak yabancı turist payının %2.5, yerli turist payının ise %97.5 olduğu ifade edilebilir. Bununla birlikte Erzincan'a gelen yabancı turist sayısında yıllar itibariyle artış yaşandığı göze çarpmaktadır. Benzer bir değerlendirme gelen turistlerin geceleme sayıları açısından da yapılabilir. Geceleme sayısı yıllar itibariyle genel bir artış eğilimi sergilerken, gelen turist sayısındaki oransal dağılımla tutarlı olarak ağırlığın yerli turistlerde olduğu bilgisine ulaşılmaktadır. Yabancı ve yerli turistlerin ortalama geceleme sayılarına bakıldığında ise 2009 yılından 2012 yılına kadar görülen artış, 2012 yılından itibaren ise yerini azalışa bırakmış, 2017 yılında ise tekrar nispi bir yükseliş eğilimi görülmüştür. Yerli ve yabancı turistlerin geliş sayısı ile geceleme sayısındaki artışın turizm gelirlerini (hizmet sektörünü) olumlu etkileyeceği açıktır.

Tablo – 8: Enerji (Elektrik) Tüketim İstatistikleri

Yıllar	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Toplam Tüketim (MWh)	239713	265546	305322	317542	310065	326029	356047	386678	381194	475800
Resmi Daire (MWh)	25141	25932	29841	33909	29529	38543	39050	40173	35944	43161
Sanayi İşletmesi (MWh)	37514	48021	84403	81756	89850	80125	88287	114483	95915	178941
Ticarethane (MWh)	31684	36600	34814	40925	52770	60957	77437	85870	71255	97275
Mesken (MWh)	89351	91492	94169	95450	95911	97211	103455	105902	115551	117598
Tarımsal Sulama (MWh)	9669	14684	10665	12725	9765	10663	5591	6108	8924	11932
Sokak Aydınlatma (MWh)	15481	14688	16510	16750	18913	17909	17946	19073	20378	19184
Diğer (MWh)	30873	34129	34919	36029	13326	20621	24281	15069	33226	7709
Kişi Başına Toplam E.T. (KWh)	1124	1180	1418	1457	1409	1458	1597	1711	1647	2016
Kişi Başına Sanayi E.T. (KWh)	176	213	392	375	408	358	396	506	414	758
Kişi Başına Mesken E.T. (KWh)	419	407	437	438	436	435	464	469	499	498
Kişi Başına Ticarethane E.T. (KWh)	149	163	162	188	240	273	347	380	308	412
Kişi Başına Tarımsal Sulama E.T.(KWh)	45	65	50	58	44	48	25	27	39	51

Kaynak: TÜİK - Bölgesel İstatistikler

Kişi başına düşen enerji miktarı, iktisadi büyüme yazınında ekonomik büyüme göstergelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Ekonomik gelişme ve hayat standartları enerji

[51] TÜİK'in tanımlamasına göre tesise geliş sayısı, bir konaklama tesisine geceleme yapmak amacıyla gelen ve giriş kaydı yapılan her kişiyi, geceleme sayısı ise bir müşterinin bir konaklama tesisine giriş kaydı yaptırarak tesiste geçirdiği her geceyi ifade etmektedir (TÜİK - Bölgesel İstatistikler).

tüketim talebini belirlemektedir (Aydın, 2010: 319). Birçok çalışma göstermiştir ki ekonomik büyüme ile enerji tüketimi arasında pozitif yönlü bir ilişki mevcuttur. Elektrik ise enerji bileşenleri içeresinde iletiminin kolay olması, bölünebilmesi, günlük hayatın her alanında kolaylıkla kullanılabilmesi, birincil kaynakların hemen hemen hepsinden üretilebilmesi vb. nedenlerle en önemli enerji göstergelerinden biri olarak kabul edilmektedir (Saatçi ve Dumrul, 2013: 2). Bu açıdan incelendiğinde Tablo – 8'de yer alan Erzincan'a ait hem toplam elektrik tüketimi hem de sektörel elektrik tüketimi değerlerinin, 2018 yılında 2009 yılına kıyasla artış gösterdiği görülmektedir. Bununla birlikte kişi başına düşen elektrik tüketiminin incelenmesi şehrin ekonomik gelişmişliği hakkında daha doğru fikirler verecektir. Bu kapsamda Erzincan'da 2009 yılı itibariyle kişi başına tüketilen elektriğin büyük bölümü meskenlerde kullanılmakta, daha sonra sanayi işletmeleri, ticarethane, "diğer" ve resmi daire gibi kullanım alanları gelmektedir. 2018 yılı verilerine bakıldığında ise tüm sektörlerde kişi başına elektrik tüketim miktarının arttığı görülmekle birlikte, sanayi işletmelerinde kullanılan elektrik miktarının tüm sektörlerden daha fazla olduğu neticesine erişilmektedir. Ticarethanelerde gerçekleşen kişi başına elektrik tüketim miktarının ise meskenlere ait değerleri yakaladığı ifade edilebilir. Ayrıca Tablo – 8'e göre incelenen tüm yıllarda kişi başına elektrik kullanımında en düşük paya sahip sektörün tarım olduğu bilgisine ulaşılmaktadır. Sonuç olarak ilgili veriler ışığında 2009-2018 dönemi arasında Erzincan ilinin ticaret ve sanayileşme anlamında yükselen bir ivme içerisinde olduğunu söylemek doğru olacaktır.

Tablo – 9: Dış Ticaret İstatistikleri (Bin $)

Yıllar	Toplam İhracat	Tarım ve Ormancılık	Madencilik ve Taş Ocakçılığı	İmalat	Toplam İthalat	Tarım ve Ormancılık	İmalat	Toptan ve Perakende	Gayrimenkul
2009	9759	3	1020	8735	1322	139	1181	-	1
2010	1351	-	-	1351	8984	11	8973	-	-
2011	2180	3	-	2177	25426	2036	23390	-	-
2012	3082	-	33	3049	8228	1332	6896	-	-
2013	7430	5	112	7313	22785	716	22018	51	-
2014	6062	-	254	5807	18043	1083	16879	80	-
2015	6251	-	218	6033	8477	1370	7107	-	-
2016	9219	3	333	8882	6949	948	6001	-	-
2017	10583	62	339	10182	8667	1620	7043	3	-
2018	11311	61	148	11102	4754	1404	3350	-	-
2019	14935	-	-	-	1763	-	-	-	-

Kaynak: TÜİK - Bölgesel İstatistikler

Tablo – 9'da Erzincan ilinin dış ticaret istatistiklerine yer verilmiştir. Toplam ihracat ve ithalat rakamları çerçevesinde il özelinde 2009, 2016, 2017, 2018 ve 2019 yıllarında dış ticaret fazlası verilirken, 2010'dan 2015'e kadar dış ticaret açığı ile karşılaşılmaktadır. Dış ticaret açığı üzerinde 2008 Küresel Krizi ve sonrasında yaşanan ekonomik sorunların etkili olduğu ifade edilebilir. Dış ticaret açığının en yüksek olduğu yıl 2011 iken, dış ticaret fazlasının en yüksek olduğu yıl 2019'dur. Ayrıca 2019 yılı dış ticaret gelirlerinin de en yüksek olduğu yıl olarak karşımıza çıkmaktadır. İhracatın bileşenlerine bakıldığında inceleme dönemi içerisinde imalat sektörünün ortalama payının %97, madencilik ve taş ocakçılığının %2.8, tarım ve ormancılık sektörü payının %0.2 olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. İthalatın bileşenleri incelendiğinde ise %87.7'sinin imalat, %12.2'sinin tarım ve ormancılık, %0.07'sinin toptan ve perakende, %0.01'inin ise gayrimenkul sektöründen oluştuğu gözlenmiştir. Hem ihracat hem de ithalat açısından en yüksek paya sahip imalat sektörü, şehrin dış ticareti açısından belirleyici bir role sahiptir.

Tablo – 10: GSYH (Bin TL), Sektörel GSYH (Bin TL) ve Büyüme Oranları

Yıllar	GSYH	GSYH 2009 Bazlı: Tarım	GSYH 2009 Bazlı: Sanayi	GSYH 2009 Bazlı: Hizmetler	GSYH 2009 Bazlı: Katma Değer	Vergi - Sübvansiyon	Kişi Başına GSYH ($)	Kişi Başına GSYH (TL)
2009	2.528.066	444.417	420.765	1.389.355	2.254.537	273.529	7.722	11.927
2010	2.834.035	536.123	529.936	1.425.688	2.491.747	342.288	9.216	12.934
2011	3.178.520	569.451	719.103	1.507.530	2.796.086	382.434	9.971	14.440
2012	3.437.758	543.234	860.915	1.630.061	3.034.209	403.549	10.955	15.873
2013	3.554.912	477.983	918.379	1.717.774	3.114.135	440.777	11.269	16.237
2014	3.585.424	450.202	903.846	1.817.013	3.171.062	414.362	10.493	16.164
2015	3.562.567	479.767	823.506	1.835.925	3.139.198	423.369	9.002	15.956
2016	3.690.540	478.217	846.627	1.927.632	3.252.477	438.063	8.998	16.441
2017	3.995.032	469.161	1.060.404	2.010.958	3.540.522	454.510	8.789	17.463
2018	4.209.475	501.156	1.157.300	2.111.156	3.769.612	439.863	8.156	18.007
Yıllar	**GSYH Büyüme %**	**Tarım Sektörü Büyüme %**	**Sanayi Sektörü Büyüme %**	**Hizmetler Sektörü Büyüme %**	**Katma Değer Büyüme %**	**Vergi-Sübvansiyon Büyüme %**	**Kişi Başına GSYH ($) Büyüme %**	**Kişi Başına GSYH (TL) Büyüme %**
2009	-	-	-	-	-	-	-	-
2010	12,10	20,64	25,95	2,62	10,52	25,14	19,35	8,44
2011	12,16	6,22	35,70	5,74	12,21	11,73	8,19	11,64
2012	8,16	-4,60	19,72	8,13	8,52	5,52	9,87	9,92
2013	3,41	-12,01	6,67	5,38	2,63	9,23	2,87	2,30
2014	0,86	-5,81	-1,58	5,78	1,83	-5,99	-6,89	-0,45
2015	-0,64	6,57	-8,89	1,04	-1,00	2,17	-14,21	-1,29
2016	3,59	-0,32	2,81	5,00	3,61	3,47	-0,04	3,04
2017	8,25	-1,89	25,25	4,32	8,86	3,75	-2,32	6,22
2018	5,37	6,82	9,14	4,98	6,47	-3,22	-7,20	3,12

Kaynak: TÜİK - Bölgesel İstatistikler

2009-2018 yılları arasında Erzincan ilinde üretilen GSYH değerleri sektörel bazda, katma değer bazında ve kişi başına düşen gelir bazında Tablo – 10'da gösterilmiştir. Büyüme konusunda daha doğru fikir edinmek adına fiyatların etkisini nötralize etmek için cari değerler, il bazında endeks değeri bulunmadığından TÜİK'in yayınladığı Türkiye geneli endeks değeri kullanılarak reel hale getirilmiştir. 2009 yılı temel alınarak elde edilmiş rakamlara göre GSYH, 2015 yılı dışındaki bütün yıllarda pozitif büyüme rakamlarına ulaşmıştır. En yüksek büyümenin görüldüğü yıllar ise 2010 ve 2011 yıllarıdır. Tarım sektöründe büyüme rakamları yıllara göre farklılıklar göstermektedir. Mevsimsel etkilerin yoğun biçimde hissedildiği tarım sektöründe 2009-2018 arasında ortalama %13'lük büyüme görülmesine rağmen, bazı yıllarda %12'ye varan daralmanın da yaşandığı olmuştur. Sanayi sektöründe ise 2014 ve 2015 yılları hariç pozitif büyüme sağlanmış, 2009 yılından itibaren GSYH büyüme rakamları içinde sanayi sektörünün etkisi sürekli artmıştır. Sanayi sektörü 2009-2018 dönemi arasındaki 10 yıllık süreçte yıllık ortalama %12.75'lik, toplamda ise %175'lik büyüme rakamlarını yakalamıştır. İncelenen dönemde hizmetler sektöründe negatif büyüme rakamları gözlenmezken, yıllık ortalamada yaklaşık %5'lik büyüme oranı yakalanmıştır. Erzincan ilinde üretilen katma değere[52] bakıldığında ise GSYH değerlerine paralel bir şekilde 2015 yılı hariç sürekli artış görülmektedir. Katma değer miktarına vergiler eklenip sübvansiyonlar çıkarılırsa GSYH değerine ulaşılmaktadır. Bu işlem tersten işletilerek Erzincan ilinde yıllar itibariyle "vergiler-sübvansiyon" değeri bulunabilmektedir. Tablo – 10'un ilgili sütunu incelendiğinde bu değerin 2014 ve 2018 yılları hariç sürekli artış gösterdiği görülmektedir. Söz konusu artışın sebebi; vergilerin sübvansiyonlara nispeten daha hızlı artması ya da vergilerin artarak sübvansiyonların azalması/sabit kalması gibi nedenler olabilir. Bir bölgenin gelişmişlik düzeyini ölçmede en çok kullanılan göstergelerin başında kişi başına düşen gelir değeri gelmektedir. Kişi başına gelir değerleri uluslararası karşılaştırmalarda da sıklıkla kullanıldığı için Tablo – 10'da hem dolar cinsinden hem de TL cinsinden verilmiştir. Dolar bazlı kişi başına GSYH değerinin 2014 yılına kadar artış gösterdiği, 2014 yılı ve sonrasında ise azaldığı gözlenmektedir. İlgili sonuca göre ilin refah seviyesinde son dönemlerde azalışlar yaşandığını söylemek mümkündür. Ulusal para cinsinden (TL) kişi başına düşen gelir değerini incelediğimizde ise 2014 ve 2015 yılları hariç bir artışla karşılaşılmaktadır.

---

[52] Katma Değer; belirli bir dönemde ve belirli sınırlar içinde yerleşik ekonomik ajanların ekonomik faaliyetleri neticesinde ürettikleri mal ve hizmetlerin (çıktı) değerinden, bu üretimde bulunabilmek için kullandıkları mal ve hizmetler (ara tüketim) değerinin çıkarılması sonucu elde edilen değerdir (TÜİK - Bölgesel İstatistikler).

Tablo – 11: Sektör Payları

Yıllar	Erzincan Tarım Sektörü Payı	Türkiye Tarım Sektörü Payı	Erzincan Sanayi Sektörü Payı	Türkiye Sanayi Sektörü Payı	Erzincan Hizmetler Sektörü Payı	Türkiye Hizmetler Sektörü Payı
2009	19,71	9,12	18,66	26,97	61,62	63,91
2010	21,52	10,27	21,27	27,98	57,22	61,75
2011	20,37	9,36	25,72	30,62	53,92	60,02
2012	17,90	8,78	28,37	30,34	53,72	60,88
2013	15,35	7,45	29,49	31,88	55,16	60,67
2014	14,20	7,83	28,50	31,67	57,30	60,50
2015	15,28	7,02	26,23	31,98	58,48	61,00
2016	14,70	6,86	26,03	32,95	59,27	60,18
2017	13,25	6,50	29,95	32,91	56,80	60,59
2018	13,29	9,12	30,70	26,97	56,00	63,91
Ortalama	16,56	8,13	26,49	30,81	56,95	61,05

Kaynak: TÜİK - Bölgesel İstatistikler

2009-2018 dönemi için Erzincan ilinde sektör paylarının incelendiği Tablo – 11'e göre katma değerden en yüksek payı alan sektörün hizmetler sektörü olduğu, daha sonra sanayi ile tarım sektörlerinin geldiği sonucuna ulaşılmaktadır. İlgili tabloya göre 2009 yılından itibaren tarım sektörü payının azaldığı, sanayi sektörünün payında ise artışlar yaşandığı neticesi elde edilmektedir. Ayrıca hizmetler sektörüne ait payın 2009 yılına kıyasla azalma göstermekle birlikte, %55 ve üstü düzeylerde istikrar yakaladığı ifade edilebilir. Erzincan'a ait sektörel değerlerin, Türkiye'nin sektörel ortalamaları ile kıyası yapılırsa; 2009-2018 döneminde Türkiye'de katma değerden hizmetler sektörünün %61, sanayi sektörünün %31, tarım sektörünün ise %8 oranında pay aldığı görülmektedir. Aynı dönemde Erzincan iline ait ortalama sektörel değerlerin hizmetlerde %57, sanayide %26, tarımda ise %17 olduğu bilgisine erişilmektedir. Yıllar itibariyle azalma göstermesine rağmen Erzincan iline ait tarım sektörü payının Türkiye ortalamasını aşması, ilgili sektörün il bazında önemini ortaya koyma açısından oldukça dikkate değer bir veridir. Bu noktada, sanayi ile hizmetler sektörüne ait verilerin Türkiye ortalamasının altında olduğu da belirtilmelidir. Tablo – 11'den elde edilen bir diğer sonuç ise Erzincan iline ait sektörel sıralamanın Türkiye ortalaması ile paralellik göstermesidir.

2. Vergisel Göstergeler

Bu başlık altında devletin en önemli gelir kaynağı olan vergiler hakkında Erzincan'a özel karşılaştırmalı bilgiler verilmesi amaçlanmıştır. İnceleme sürecinde Gelir İdaresi Başkanlığı,

Muhasebat Genel Müdürlüğü ve TÜİK'in derlediği verilerden yararlanılarak; faal mükellef sayıları, genel bütçe vergi gelirleri, tahakkuk ve tahsilat oranları, tahakkuk ve tahsilat oranları çerçevesinde başarı sıralaması, vergi yükü, vergi esnekliği ve Erzincan'daki mahalli idarelerin gelir yapısı gibi birçok parametrenin istatistiki açıdan değerlendirmesi gerçekleştirilmiştir.

Tablo – 12: Faal Mükellef Sayılarının Dağılımı (Mart 2020 İtibariyle)

	KDV	Kurumlar Vergisi	Gelir Vergisi	Basit Usulde Vergilendirilen Gelir Vergisi	Gelir Stopaj Vergisi	G.M.S.İ.*
Erzincan	4.957	1.147	4.180	2.814	5.556	5.189
TRA1 Ortalaması	6.488	1.533	5.160	4.137	7.113	4.703
Doğu Anadolu Bölgesi Ortalaması	7.063	1.862	5.222	5.117	7.603	2.868
Toplam	2.787.303	864.999	1.982.541	789.110	2.963.172	2.060.410

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı'ndan elde edilen veriler çerçevesinde tarafımızca düzenlenmiştir.

*Gayrimenkul Sermaye İradı.

Tablo – 12'de, Erzincan'daki faal mükelleflerin vergi türleri nezdinde dağılımı verilmiştir. İlgili tabloya göre en çok mükellefin gelir vergisi genel çatısı altında olduğu görülmektedir. Gelir vergisi içerisinde daha çok ücretlerin vergilendirilmesinde kullanılan bir yöntem olarak stopaj usulüyle vergilendirilen mükelleflerin ön plana çıktığı, daha sonra gayrimenkul sermaye iradı elde etmiş mükelleflerin geldiği ifade edilebilir. En az faal mükellefin olduğu alanlar ise kurumlar vergisi ile (küçük esnaf olarak anılan) basit usulde vergilendirilen gelir vergisi mükellefiyeti sınıflarıdır. Ayrıca, Erzincan'da Mart 2020 itibariyle yaklaşık 5000 KDV mükellefi olduğu bilgisine ulaşılmaktadır. Tablo – 12 çerçevesinde Erzincan'ın TRA1 ve Doğu Anadolu Bölgesi ile kıyası yapılırsa, gayrimenkul sermaye iradı faal mükellefleri dışında Erzincan'ın ön plana çıktığı bir mükellefiyet kategorisi bulunmamaktadır. Bu durum; yaşanan depremlerin ve göçlerin etkisiyle Erzincan nüfusunun ciddi bir artış göstermemesi ve Erzincan'da hizmet ve sanayi sektörünün bölgenin diğer şehirlerine (özellikle büyükşehirlere) kıyasla sınırlı bir gelişme sergilemesi gibi gerekçelerle açıklanabilir. Bununla birlikte Erzincan'da faal mükellef sayısı dağılımının oransal olarak, toplam faal mükellef sayısı ile paralellik gösterdiği söylemek mümkündür.

Tablo – 13: Toplam Faal Mükellef Sayılarının Karşılaştırılması

	2014	2015	2016	2017	2018
Erzincan	12.568	13.002	13.563	14.092	14.063
TRA1 Ortalaması	15.196	15.424	15.783	16.244	16.236
Doğu Anadolu Bölgesi Ortalaması	14.232	14.445	14.740	15.257	15.556
Toplam	5.032.643	5.177.521	5.330.936	5.540.355	5.738.531

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı, 2019: 151-152'den elde edilen veriler çerçevesinde tarafımızca düzenlenmiştir.

Tablo – 13'te Erzincan'daki toplam faal mükellef sayısının gelişimi ortaya konulmaktadır. İlgili tablo incelediğinde 2017 yılına kadar yılda yaklaşık 450-500 arasında bir mükellef artışı olmuştur. 2018 yılında ise sınırlı bir azalış yaşandığı görülmektedir. Bununla birlikte Erzincan'daki toplam faal mükellefiyet sayısının seyri TRA1 ortalaması ile aynı eğilime sahiptir. İncelenen dönemde Doğu Anadolu Bölgesi ile Türkiye'deki toplam faal mükellef sayısının ise sürekli arttığı ifade edilebilir. Dikkate değer bir diğer nokta; 2014-2018 döneminde Erzincan'daki toplam faal mükellef sayısının, TRA1 ve Doğu Anadolu Bölgesi ortalamasının altında kalmasıdır. Erzincan'ın TRA1 ve Doğu Anadolu Bölgesi istatistiklerinin altında kalması; şehirdeki ekonomik ve ticari aktivitelerin nispeten düşük olması ve girişim sayısının sınırlı bir şekilde artmasıyla ilgili olabilir (Bakınız, Tablo – 5).

Tablo – 14: İllerin Otomasyon Durumu (31.03.2020 Tarihi İtibariyle)

İller	Vergi Dairesi Sayısı	Mal Müdürlüğü Sayısı	TOPLAM
Ağrı	3	5	8
Ardahan	1	5	6
Bingöl	1	7	8
Bitlis	2	5	7
Elâzığ	2	10	12
Erzincan	1	8	9
Erzurum	2	18	20
Hakkâri	2	3	5
Iğdır	1	3	4
Kars	1	7	8
Malatya	2	13	15
Muş	1	5	6
Tunceli	1	7	8
Van	2	10	12
Toplam	428	575	1042

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı

Tablo – 14'te Erzincan dahil Doğu Anadolu Bölgesi illerinin otomasyon durumuna yer verilmiştir. Söz konusu tabloya göre Erzincan'da 1 vergi dairesi ve 8 mal müdürlüğü bulunmaktadır. Bir diğer ifadeyle Erzincan'da toplam 9 birimle vergi ile ilgili işlemlerin yürütüldüğü görülmektedir. Toplam sayı bakımından Erzincan'ın, Erzurum, Malatya ve Van gibi büyükşehirler ile Elazığ'dan sonra, en fazla vergi birimine sahip olan şehirler arasında yer aldığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo – 15: Erzincan İline Ait Genel Bütçe Vergi Gelirlerinin Tahsilatı ve Tahsilat Oranı (Bin TL - %)

Yıllar	Vergi Gelirleri	Tahsilat Oranı	Gelir Vergisi	Tahsilat Oranı	Kurumlar Vergisi	Tahsilat Oranı	Motorlu Taşıtlar Vergisi	Tahsilat Oranı	Dahilde Alınan Katma Değer Vergisi	Tahsilat Oranı	Özel Tüketim Vergisi	Tahsilat Oranı	Damga Vergisi	Tahsilat Oranı
2006	70.016	84,4	38.919	85,8	1.647	66,7	4.963	69,9	6.825	79,1	2.344	100	6.730	83,6
2007	77.817	81,7	43.980	82,9	1.852	70,3	5.667	69,3	8.432	78,0	1.898	100	6.820	79,2
2008	81.417	77,2	43.410	79,3	2.361	65,6	6.195	62,5	8.609	67,2	3.370	100	6.792	74,0
2009	88.567	75,2	45.763	77,8	2.638	64,2	7.920	68,7	10.295	61,3	2.672	100	8.326	74,4
2010	102.348	72,4	52.262	72,8	3.295	65,8	8.726	69,5	11.820	57,4	4.127	99,6	10.106	73,8
2011	142.018	75,7	72.827	78,8	6.409	69,0	10.772	73,6	19.329	59,1	6.843	100	11.687	74,0
2012	156.690	77,5	82.300	81,6	4.779	66,0	12.745	74,6	20.982	59,9	7.809	100	13.328	74,7
2013	164.992	76,0	74.321	79,3	8.623	75,5	13.971	75,4	26.967	60,2	9.149	100	16.110	74,2
2014	182.331	74,5	84.857	79,0	8.446	69,2	14.811	72,8	28.833	58,1	8.872	100	17.351	71,0
2015	199.846	72,3	88.701	76,7	7.379	61,1	17.059	70,1	31.225	56,0	13.057	96,9	18.746	67,1
2016	230.324	69,1	103.025	75,4	9.580	50,0	19.002	69,0	36.420	50,4	13.923	95,0	22.084	68,4
2017	268.177	70,9	121.575	77,8	12.973	55,9	21.414	69,7	45.723	53,5	11.997	89,9	26.788	70,9
2018	320.478	70,7	145.636	78,3	17.761	61,3	25.131	69,8	61.123	55,5	9.248	66,3	29.340	70,1
2019	338.972	69,1	155.702	75,0	20.265	65,3	28.705	72,4	61.724	54,5	8.113	61,2	29.584	65,3

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü

Tablo – 15, 2006-2019 döneminde Erzincan iline ait genel bütçe vergi gelirlerini ve en çok gelir elde edilen vergi türleriyle ilişkili tahsilat miktarları ve oranlarını göstermektedir. Söz konusu tabloya göre Erzincan ilinde elde edilen genel bütçe vergi gelirleri tahsilatının miktar olarak düzenli biçimde arttığı, tahsilat oranının ise nispi bir azalış yaşadığı ifade edilebilir. Nitekim 2006 yılında %85 düzeylerine ulaşan tahsilat oranının, 2016 yılından itibaren %69-70 seviyesine kadar düştüğü görülmektedir. Erzincan özelinde gelir vergisinin incelenen tüm yıllarda en önemli vergi geliri kaynağı olduğu söylenebilir. Gelir vergisinden sonra KDV,

damga vergisi, MTV, kurumlar vergisi ve ÖTV gibi vergi gelirlerinin geldiği ifade edilebilir. Özellikle KDV ve damga vergisi ile 2015 yılından sonra ÖTV'ye ait tahsilat oranlarında yaşanan azalma oldukça dikkat çekicidir. Ayrıca son yıllarda KDV ile damga vergisi tahsilatında miktar olarak çok sınırlı bir artış gerçekleştiği, ÖTV'de ise 2016'dan itibaren düzenli bir azalış görüldüğü sonucuna ulaşılmaktadır. Tablo – 4'te ortaya konulan motorlu kara taşıtları sayısındaki artışla tutarlı olarak, MTV tahsilatının da miktar bakımından düzenli biçimde arttığını belirtmek mümkündür. Bununla birlikte 2006-2019 döneminde tahakkuk eden MTV gelirinin ortalama %30'u tahsil edilememiştir. Tablo – 15 incelediğinde ekonomik gelişmelere duyarlılığı en yüksek vergi türlerinden birisi olan kurumlar vergisinde ise miktarsal açıdan dalgalanmalar yaşandığı, tahsilat oranının diğer vergi türlerine kıyasla düşük olduğu (KDV gibi) ve toplam vergi gelirleri içerisindeki pay bakımından son sırada yer alan ÖTV'den önce geldiği şeklinde birtakım çıkarımlarda bulunulabilir.

Tablo – 16: Erzincan İline Ait Genel Bütçe Vergi Gelirlerinin Tahakkuku ve Tahsilatı (2019 Yılı – Bin TL)

Gelir Türü	Tahakkuk	Tahsilat	Tahsilat / Tahakkuk (%)
Genel Bütçe Gelirleri	**663.764**	**391.571**	**59,0**
Vergi Gelirleri	**490.405**	**338.972**	**69,1**
Gelir ve Kazanç Üzerinden Alınan Vergiler	**238.724**	**175.967**	**73,7**
Gelir Vergisi	**207.711**	**155.702**	**75,0**
Beyana Dayanan Gelir Vergisi	24.841	12.051	48,5
Basit Usulde Gelir Vergisi	1.133	423	37,3
Gelir Vergisi Tevkifatı	170.674	135.843	79,6
Gelir Geçici Vergisi	11.063	7.385	66,8
Kurumlar Vergisi	**31.013**	**20.265**	**65,3**
Beyana Dayanan Kurumlar Vergisi	11.066	3.477	31,4
Kurumlar Vergisi Tevkifatı	-75	-75	100,0
Kurumlar Geçici Vergisi	20.022	16.863	84,2
Mülkiyet Üzerinden Alınan Vergiler	**39.894**	**28.918**	**72,5**
Veraset ve İntikal Vergisi	255	213	83,5
Motorlu Taşıtlar Vergisi	39.639	28.705	72,4
Dahilde Alınan Mal ve Hizmet Vergileri	**130.577**	**73.687**	**56,4**
Dahilde Alınan Katma Değer Vergisi	**113.250**	**61.724**	**54,5**
Beyana Dayanan KDV	103.146	51.975	50,4
Tevkif Suretiyle Kesilen KDV	10.104	9.749	96,5
Özel Tüketim Vergisi	**13.252**	**8.113**	**61,2**
Petrol ve Doğalgaz Ürünleri (I)	97	0	0
Motorlu Taşıtlar (II)	8.207	8.041	98,0

Alkollü İçkiler (III-a)	52	0	0,0
Tütün Mamülleri (III-b)	4.896	72	1,5
Kolalı Gazozlar (III-c)	-	-	-
Dayanıklı Tüketim ve Diğer Mallar (IV)	-	-	-
6111 S.K. Kapsamında Tahsil Olunan Özel Tüketim Vergileri	-	-	-
6736 S.K. Kapsamında Tahsil Olunan Özel Tüketim Vergileri	-	-	-
7143 Sayılı Kanun Kapsamında Tahsil Olunan ÖTV	-	-	-
Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	**4.075**	**3.850**	**94,5**
Şans Oyunları Vergisi	-	-	-
Özel İletişim Vergisi	-	-	-
Dahilde Alınan Diğer Mal ve Hizmet Vergileri	-	-	-
Uluslararası Ticaret ve Muamelelerden Alınan Vergiler	-	-	-
Gümrük Vergileri	-	-	-
İthalde Alınan Katma Değer Vergisi	-	-	-
Diğer Dış Ticaret Gelirleri	-	-	-
Damga Vergisi	**45.336**	**29.584**	**65,3**
Harçlar	**35.720**	**30.816**	**86,3**
Başka Yerde Sınıflandırılmayan Diğer Vergiler	**154**	**0**	**0,0**
Vergi, Resim ve Harç Gecikme Faizleri	**18.620**	**355**	**1,9**
Vergi Cezaları	**66.790**	**8.434**	**12,6**

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü. Not: İller bazında bütçe gelirleri ve bütçe giderleri il sınırları içindeki muhasebe birimlerince tahsil edilen ve ödenen tutarlardan oluşmaktadır.

Vergi Usul Kanunu'nun 22. maddesine göre verginin tahakkuku; tarh ve tebliğ edilen verginin ödenmesi gereken safhaya ulaşmasıdır. Tahakkuk ile verginin kesinleşmesi genellikle aynı anda gerçekleşmekle birlikte, nihai kesinleşme için tüm idari kademelerdeki ve yargı organlarındaki itiraz yollarının tüketilmesi gerekmektedir (Pehlivan, 2013: 74, Dinçer, 2009: 1). Vergi Usul Kanunu'nun 23. maddesine göre verginin tahsili ise; tarh, tebliğ ve tahakkuk aşamaları tamamlanmış ve kesinleşmiş vergi borcunun, kanuna uygun biçimde ödenmesi olarak tanımlanabilir.

Tablo – 16, 2019 yılında tahakkuk ve tahsilat tutarları üzerinden Erzincan iline ait genel bütçe vergi gelirlerinin, kendi içerisinde hangi alt kalemlerden oluştuğunu göstermektedir. İlgili tablo incelediğinde Erzincan ilindeki genel bütçe gelirlerine ait tahakkukun %73.9'u, tahsilatının ise %86.6'sının vergi gelirlerinden oluştuğu sonucuna ulaşılmaktadır. Dolayısıyla genel bütçe gelirleri nezdinde diğer gelir türlerine kıyasla, vergi gelirlerine ait tahakkuk-tahsilat oranının (tahsilat başarı oranı) daha yüksek olduğu ifade edilebilir. Nitekim Tablo – 16'ya göre genel bütçe gelirleri tahakkuk-tahsilat oranı %59 iken, yalnızca vergi gelirleri baz alındığında söz konusu oranın %69.1 seviyesine çıktığı görülmektedir. Bir diğer ifadeyle genel bütçe gelirleri açısından kesinleşen tutarın %41, vergi gelirleri açısından ise kesinleşen

tutarın %30.9'u tahsil edilememiştir. Belirtilen oranlar vergi gelirlerinde nispeten daha başarılı bir tahsilat sürecinin yürütüldüğü anlamına gelmektedir.

Vergi gelirlerinin kendi içindeki dağılımı analiz edildiğinde; genel bütçe vergi gelirlerinin %51.9'unun gelir ve kazanç üzerinden alınan vergilerden, %21.7'sinin dahilde alınan mal ve hizmet vergilerinden, %8.73'ünün damga vergisinden, %8.53'ünün mülkiyet üzerinden alınan vergilerden ve %9.09'unun ise vergiler başlığı altına konulmuş "harç" gelirlerinden oluştuğu bilgisine ulaşılmaktadır. Söz konusu oransal dağılımda Tablo – 12'de ki faal mükellef sayılarının da etkili olduğu unutulmamalıdır. Ayrıca Tablo – 16'ya göre 2019 yılında Erzincan ili özelinde şans oyunları vergisi, özel iletişim vergisi, gümrük vergisi ve ithalde alınan katma değer vergisi gibi vergi türlerinden gelir elde edilemediği de görülmektedir. Gelir ve kazanç üzerinden alınan vergilerin %88.5'i gelir vergisinden, %11.5'i ise kurumlar vergisinden oluşmaktadır. Gelir vergisinde en önemli alt kalem, tevkifat-stopaj usulü ile elde edilen vergiler alanındadır. Tevkifat-stopaj usulünde gelir vergisi; işverenler tarafından vergi sorumlusu sıfatı ile kaynakta kesilip, muhtasar beyanname ile vergi dairesine ödendiği için daha yüksek bir tahsilat oranına (%79.6) erişilmektedir. Bir diğer ifadeyle ilgili yöntemde verginin tahsili, beyan vb. yöntemlere kıyasla daha kolay olmaktadır. Nitekim beyana dayanan gelir vergisinde tahsilat oranının %48.5 ve basit usulde gelir vergisinde ise %37.3 olması, tevkifat-stopaj usulünde tahsilat sürecinin daha etkin olduğunu kanıtlar niteliktedir. Benzer bir değerlendirmeyi beyana dayanan kurumlar vergisi ile KDV alanı için de yapmak mümkündür.

Tablo – 16'ya göre kurumlar vergisinde en önemli alt kalem, geçici vergi (peşin vergi) uygulamasıdır. Geçici vergi yöntemi; mükelleflerin vergi ödeme süreçlerindeki zamansal eşitsizlikleri gidermek ve vergi gelirlerini enflasyon etkisinden kurtarmak gibi amaçlarla uygulanmaktadır (Bilici, 2017: 81). İlgili yöntem ile tahsil edilen vergi gelirleri, kurumlar vergisi kapsamında tahsil edilen gelirlerin yaklaşık %83'üne tekabül etmektedir. Söz konusu yöntemde tahsilat başarı oranı da %84.2 düzeylerindedir. Mülkiyet üzerinden alınan vergilerde ise MTV'nin ön plana çıktığı söylenebilir. MTV kapsamında tahsil edilen vergi gelirleri, mülkiyet üzerinden alınan vergilerin %99.3'ünü oluşturmaktadır. Dolayısıyla veraset ve intikal vergisi %83.5 gibi yüksek bir tahsilat başarı oranına sahip olmasına rağmen, tahsil edilen toplam gelirler içerisinde %0.7'lik bir paya sahip olmaktadır.

Erzincan ilinde beyan yöntemine dayanarak tahsil edilen KDV, %50.4'lük tahsilat başarı oranı ile dahilde alınan mal ve hizmet vergilerinin %70.5'ini oluşturmaktadır. Tevkifat suretiyle tahsil edilen KDV ise %96.5'lik tahsilat başarı oranı ile dahilde alınan mal ve hizmet vergilerinin %13.2'sini temsil etmektedir. KDV alanında tevkifat yönteminin sahip olduğu

tahsilat başarı oranı, yine dikkat çekmektedir. Özel tüketim vergisinde %98'lik tahsilat oranı ile motorlu taşıtlar alanı ilk sırada gelmektedir. Alkollü içkiler, petrol ve doğalgaz ürünleri ile tütün mamüllerinde tahsilat oranı %0 - %1.5 arasında değiştiği için ÖTV'nin genel tahsilat başarı oranı %61.2 düzeylerine kadar düşmektedir. Banka ve sigorta muameleleri vergisi %94.5'lik tahsilat oranı ile dahilde alınan mal ve hizmet vergilerinin %5.2'sini oluşturmaktadır.

Tablo – 16 incelendiğinde Erzincan'da genel bütçe vergi gelirleri içerisinde %8.73'lük bir paya sahip olan damga vergisinin %65.3'ünün, %9.09'luk bir paya sahip olan harçların ise %86.3'ünün tahsil edilebildiği sonucuna ulaşılmaktadır. Ayrıca başka yerde sınıflandırılamayan vergilerin ve vergi ile ilgili gecikme faizleri ve cezaların büyük oranda tahsil edilemediği bilgisine erişilmektedir. Örneğin tahakkuk eden 66.790 bin TL'lik vergi cezasının yalnızca 8.434 bin TL'si tahsil edilebilmiştir. Bu kapsamda vergi cezası alanında tahsilat başarı oranının %12.6 olduğu görülmektedir.

Erzincan'da vergi alanındaki tahakkuk-tahsilat oranının (tahsilat başarı oranı) %69.1 olmasını ve kesinleşen %30.9'luk vergi gelirlerinin tahsil edilememesini temel olarak vergi idaresinin başarısızlığı olarak değerlendirmek mümkündür. Bu noktada tahsil edilemeyen vergi gelirlerinin mükellefler arasında haksız rekabete neden olduğunu da belirtmekte fayda vardır. Ayrıca tahsil edilemeyen vergilerin, vergisel sorumluluklarını tam olarak ve zamanında yerine getiren, vergiye gönüllü uyumu yüksek dürüst mükellefler nezdindeki adalet duygusunu zayıflatacağı da açıktır. Zayıflayan adalet duygusu zamanla dürüst mükelleflerin vergiye farklı tepkiler vermesine neden olacak ve vergiye gönüllü uyum seviyesini azaltacaktır. Neticede tahsilat başarı oranının gün geçtikçe düşeceği olumsuz bir döngü ortaya çıkacaktır. Bu sorunu çözmede kullanılan en etkili dışsal faktör ise vergi cezalarıdır. Oysa Tablo – 16'ya bakıldığında Erzincan ilinde vergi cezalarının da dahi tahsil edilemediği neticesine varılmaktadır. Zaten günümüzde vergi cezaları uzlaşma uygulaması ile oldukça azaltılmakta, azalan ve tahakkuk eden cezalar ise büyük oranda tahsil edilememektedir. Bir diğer ifadeyle cezaların caydırıcılık konusunda sahip olduğu pozisyon zayıftır ve denetimle desteklenmediği için ciddiye alınmamaktadır. Bu kapsamda vergi idaresinin daha etkin çalışması, vergi ile ilgili ödevleri doğru bir şekilde yerine getirmeyen mükelleflerin hızlıca yakalanıp cezalandırılması ve dolayısıyla dürüst mükelleflerle devletin barışık tutulmasının önemli olduğu ifade edilmelidir (Ayrangöl vd; 2019: 16-19).

Tablo – 17: Erzincan İlinin Genel Bütçe Vergi Gelirleri

Yıllar	Brüt Tahakkuk (Bin TL)	Brüt Tahsilat (Bin TL)	Tahsilat Oranı (%)	Tahsilat Oranı Başarı Sırası	Tahsilat Artışı (%)	Tahsilat Artışı Başarı Sırası	Toplam Tahsilat İçerisindeki Pay (%)	Toplam Tahsilat İçerisindeki Pay Açısından Başarı Sırası	Toplam Genel Bütçe Vergi Gelirleri Tahsilat Oranı (%)
2008	119.920.086	95.834.347	79,92	(51)	11,68	(51)	0,05	(66)	89,66
2009	135.540.600	106.315.527	78,44	(49)	10,94	(26)	0,05	(66)	87,44
2010	161.388.562	122.360.944	75,82	(56)	15,09	(61)	0,05	(67)	86,19
2011	211.606.397	166.054.492	78,47	(43)	35,71	(10)	0,06	(64)	85,56
2012	232.146.651	186.785.439	80,46	(32)	12,48	(24)	0,06	(66)	86,44
2013	250.396.474	198.205.299	79,16	(41)	6,11	(74)	0,05	(67)	86,79
2014	281.301.491	219.007.443	77,86	(41)	10,50	(59)	0,05	(67)	85,21
2015	320.718.910	244.024.947	76,09	(39)	11,42	(59)	0,05	(67)	84,70
2016	393.304.989	290.482.254	73,86	(30)	19,04	(30)	0,05	(66)	81,21
2017	445.400.490	335.184.664	75,25	(30)	15,39	(40)	0,05	(69)	82,31
2018	522.980.318	390.201.412	74,61	(29)	16,41	(51)	0,05	(67)	81,43
2019	585.471.460	434.037.657	74,13	(33)	11,23	(45)	0,05	(68)	80,99

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı. Not: Rakamlar brüt olup, mahalli idare ve fon payları ayrılmamış tutarlardır (red ve iadeler dahil). Parantez içindeki rakamlar Erzincan ilinin Merkez ve 81 il içerisindeki başarı sırasını göstermektedir. Vergi gelirleri içerisindeki gelir vergisi tevkifat rakamına asgari geçim indirimi tutarı dahildir. Merkez: Bakanlıkların merkez saymanlıkları ile diğer merkez saymanlıklarını kapsamaktadır.

Tablo – 17'de Erzincan iline ait genel bütçe vergi gelirlerinin gelişimi, brüt rakamlar üzerinden gösterilmiştir. İlgili tabloya göre genel bütçe vergi gelirleri tahsilat oranının genel olarak %73 ve üstü seviyelerde olduğu görülmektedir. Tahsilat oranında dalgalanma olmakla birlikte, 2012-2016 döneminde düzenli bir azalış eğilimi yaşandığı, daha sonra kısmi bir iyileşme olduğu göze çarpmaktadır. Tahsilat oranı çerçevesinde şekillenen ve Erzincan ilinin Merkez ve 81 il içerisindeki başarı sırasını gösteren veriler incelediğinde ise; Erzincan'ın tahsilat başarı sıralamasında ilerleme kaydettiği sonucunu çıkarmak mümkündür. Çünkü 2014 yılına kadar 40 ve üstü seviyelerde kendine yer edinen Erzincan'ın, 2014 yılından sonra 30'uncu sıralarda yer aldığı sonucuna ulaşılmaktadır. 2012 yılından sonra tahsilat oranı düşmesine rağmen, tahsilat oranı başarı sıralamasında önce gerileme sonra ilerleme yaşanması, sıralamaya dahil olan illerin Erzincan'dan daha kötü bir tahsilat oranı performansına sahip olmasıyla açıklanabilir. Tablo – 9 ve Tablo – 10'a göre Erzincan 2011 yılında en yüksek dış ticaret açığına ve ekonomik büyüme oranına ulaşmıştır. Tablo – 17 analiz edildiğinde ise 2011 yılında Erzincan'ın genel bütçe vergi gelirleri açısından en yüksek tahsilat artış oranına ulaştığı ve tahsilat artış oranı bakımından 10'uncu sırada yer aldığı bilgisine erişilmektedir. Sonraki yıllarda aynı başarının yakalanamadığı tablodan açıkça görülmektedir. Ayrıca 2010 ve 2011 yılları arasında tahsilat oranı başarı sıralamasında 13 birimlik ilerleme olduğu, toplam tahsilat içerisindeki payın %0.05'ten %0.06'ya çıktığı ve

toplam tahsilat içerisindeki pay açısından başarı sırasının 67'den 64'e yüksekliği neticesine varılmaktadır. Bu durum, ekonomik gelişmeler ile vergi gelirleri ve vergi tahsilat oranları arasında pozitif ilişki olduğu şeklinde yorumlanabilir. Erzincan ilindeki genel bütçe vergi gelirleri tahsilatının, toplam tahsilat içerisindeki payı genel olarak %0.05 seviyesinde sabit kalmakta, toplam tahsilat içerisindeki pay açısından başarı sırası ise 64-69 arasında değişiklik göstermektedir. Bununla birlikte Erzincan'a ait genel bütçe vergi gelirleri tahsilat oranının, toplam genel bütçe vergi gelirleri tahsilat oranını[53] hiç geçmediği de Tablo – 17'den kolayca ulaşılabilecek sonuçlar arasındadır.

Tablo – 18: İller İtibariyle Genel Bütçe Vergi Gelirleri (2019 Yılı)

İller	Brüt Tahakkuk (Bin TL)	Brüt Tahsilat (Bin TL)	Tahsilat Oranı (%)	Tahsilat Oranı Başarı Sırası	Tahsilat Artışı (%)	Tahsilat Artışı Başarı Sırası	Toplam Tahsilat İçerisindeki Pay (%)	Toplam Tahsilat İçerisindeki Pay Açısından Başarı Sırası
Ağrı	985.368.826	783.899.985	79,55	(16)	43,10	(1)	0,10	(53)
Bingöl	444.808.432	350.933.787	78,90	(18)	7,46	(65)	0,04	(74)
Bitlis	588.482.977	438.123.571	74,45	(31)	6,86	(67)	0,05	(67)
Elâzığ	1.902.018.555	1.478.604.256	77,74	(23)	11,87	(41)	0,18	(34)
Erzincan	585.471.460	434.037.657	74,13	(33)	11,23	(45)	0,05	(68)
Erzurum	2.014.768.915	1.529.898.274	75,93	(28)	11,68	(42)	0,19	(32)
Hakkâri	746.801.989	389.464.794	52,15	(78)	25,85	(6)	0,05	(72)
Kars	531.686.255	408.057.687	76,75	(27)	13,67	(30)	0,05	(71)
Malatya	2.166.318.909	1.512.730.021	69,83	(54)	8,07	(60)	0,18	(33)
Muş	482.514.380	372.042.845	77,11	(25)	11,51	(43)	0,05	(73)
Tunceli	213.941.966	193.462.639	90,43	(3)	18,79	(15)	0,02	(79)
Van	3.239.466.233	1.605.921.946	49,57	(80)	-12,47	(81)	0,20	(29)
Ardahan	166.223.170	131.033.263	78,83	(19)	7,81	(62)	0,02	(81)
Iğdır	449.629.409	320.155.462	71,20	(49)	13,98	(28)	0,04	(77)
Toplam	1.011.958.403.204	819.603.099.357	80,99	-	11,03	-	100,00	-

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı. Not: Rakamlar brüt olup, mahalli idare ve fon payları ayrılmamış tutarlardır (red ve iadeler dahil). Parantez içindeki rakamlar o İl'in Merkez ve 81 İl içerisindeki başarı sırasını göstermektedir. 2019 yılı vergi gelirleri içerisindeki gelir vergisi tevkifat rakamına asgari geçim indirimi tutarı dahildir. Merkez: Bakanlıkların merkez saymanlıkları ile diğer merkez saymanlıklarını kapsamaktadır.

[53] Türkiye ortalaması olarak düşünülebilir.

Tablo – 18'de Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan illere ait genel bütçe vergi gelirlerinin gelişimi, brüt rakamlar üzerinden gösterilmektedir. İlgili tablodaki 2019 yılı verilerine göre %90.43'lük tahsilat oranı ile Tunceli'nin, tahsilat oranı başarı sıralamasında Türkiye'de 3'üncü, Doğu Anadolu Bölgesi illeri arasında ise 1'inci sırada olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bölge özelinde tahsilat başarı sıralaması açısından Tunceli'yi takip eden iller; Ağrı, Bingöl, Ardahan, Elâzığ, Muş, Kars, Erzurum, Bitlis, Erzincan, Iğdır, Malatya, Hakkâri ve Van'dır. Tahsilat oranı başarısı sıralamasında Erzincan'ın Türkiye'de 33'üncü, Doğu Anadolu Bölgesi illeri arasında ise 10'uncu sırada bulunduğu görülmektedir.

2019 yılında, gerçekleşen tahsilat artışına göre yapılan sıralamada Ağrı ilinin hem Türkiye'de hem de Doğu Anadolu Bölgesi'nde 1'inci sırada yer aldığı, Van ilinin ise negatif tahsilat artışı verisi ile hem bölgesel düzeyde hem de Türkiye genelinde son sırada bulunduğu ifade edilebilir. Erzincan %11.23'lük oran ile tahsilat artışı başarı sıralamasında Türkiye düzeyinde 45'inci, Doğu Anadolu Bölgesi'nde ise 9'uncu sıradadır. 2019 yılında Van ili negatif tahsilat artışına rağmen toplam tahsilat içerisinde %0.20'lik bir pay edinmiş ve söz konusu pay oranı ile Türkiye'de 29'uncu, Doğu Anadolu Bölgesi'nde ise 1'inci sıraya yerleşmiştir. Toplam tahsilat içerisindeki pay ve başarı sıralaması açısından Ardahan ise hem ülke hem de bölge düzeyinde son sırada yer almıştır. Erzincan ilinin 2019 yılında toplam tahsilat içerisindeki büyüklüğü %0.05'tir. Sahip olduğu oransal büyüklük ile Erzincan, Türkiye genelinde 68'inci, Doğu Anadolu Bölgesi'nde ise 7'inci sırada kendine yer edinebilmiştir.

Esas alınan kriterler kapsamında 14 ilden oluşan Doğu Anadolu Bölgesi'nde Erzincan, 7 ile 10 arasında değişen sıralama değerlerine sahip olmuştur. Erzincan'ın ülke genelinde ve bölge özelinde daha üst sıralama değerlerine ulaşabilmesi için özellikle "tahsilat oranının" artırılması gerekmektedir. Bu sayede kamusal hizmetlerin finansmanına daha fazla katkı sağlanmış olacak ve vergide adalet algısı pozitif anlamda güç kazanacaktır.

Tablo – 19: Cari GSYH, Genel Bütçe Vergi Gelirleri ve Vergi Yükü (Bin TL - %)

Yıllar	Türkiye			Erzincan		
	GSYH	Vergi Gelirleri	Vergi Yükü	GSYH	Vergi Gelirleri	Vergi Yükü
2009	999.191.848	172.440.423	17,3	2.528.066	88.567	3,50
2010	1.160.013.978	210.560.388	18,2	3.032.776	102.348	3,37
2011	1.394.477.166	253.809.179	18,2	3.679.946	142.018	3,86
2012	1.569.672.115	278.780.848	17,8	4.275.331	156.690	3,66
2013	1.809.713.087	326.169.164	18,0	4.698.175	164.992	3,51
2014	2.044.465.876	352.514.457	17,2	5.090.175	182.331	3,58
2015	2.338.647.494	407.818.455	17,4	5.453.591	199.846	3,66
2016	2.608.525.749	459.001.741	17,6	6.107.003	230.324	3,77
2017	3.110.650.155	536.617.206	17,3	7.335.400	268.177	3,66
2018	3.724.387.936	621.536.356	16,7	8.999.720	320.478	3,56

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı, Muhasebat Genel Müdürlüğü ve TÜİK'ten elde edilen veriler çerçevesinde tarafımızca düzenlenmiştir. Not: Genel bütçe vergi gelirleri net olup, vergi gelirlerine ait rakamlara mahalli idare ve fon payları dahil, red ve iadeler ise hariçtir. İller bazında bütçe gelirleri ve bütçe giderleri il sınırları içindeki muhasebe birimlerince tahsil edilen ve ödenen tutarlardan oluşmaktadır. 2018 Yılı Kesin Hesap Kanunu'na göre revize edilmiştir.

Vergi yükü; ödenen vergi miktarı ile vergi ödeme gücü arasındaki bağıntı olarak veya ödenen verginin kişinin, ilin, sektörün, bölgenin veya ülkenin toplam geliri içerisindeki payı olarak tanımlanabilir (Demir, 2013: 7). Tablo – 19'da GSYH'ye göre Türkiye'nin ve Erzincan'ın toplam vergi yükü hesaplanmıştır. Bir diğer ifadeyle Erzincan özelinde ve Türkiye'de, GSYH'den devlete aktarılan pay ortaya konulmuştur. İlgili tabloya göre incelemeye esas bütün yıllarda Erzincan'ın vergi yükünün, Türkiye'ye ait vergi yükü değerlerinin oldukça altında olduğu görülmektedir. Bununla birlikte hem Türkiye hem de Erzincan nezdinde toplam vergi yükü açısından oransal olarak büyük bir değişiklik olmadığı da göze çarpmaktadır. Vergi yükü oranlarında yaşanan sınırlı dalgalanmaların nedeni; vergi gelirleri ile GSYH'nin yaşadığı yıllık değişimlerdir. Örneğin Erzincan'da 2010 ile 2011 yılı arasında vergi gelirlerinde %38.76'lık bir artış gerçekleşirken, GSYH'de %21.34'lük bir artış yaşanmıştır. Dolayısıyla oransal olarak Erzincan'ın vergi yükü %3.37'den %3.86'ya yükselmiştir.

Tablo – 20: Cari GSYH, Genel Bütçe Vergi Gelirleri ve Vergi Yükü (2018 Yılı - Bin TL)

	Türkiye	Doğu Anadolu Bölgesi	TRA1	Erzincan
GSYH	3.724.387.936	136.492.285	31.833.318	8.999.720
Vergi Gelirleri	621.536.356	6.593.657	1.493.173	320.478
Vergi Yükü (%)	16,7	4,83	4,69	3,56

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı, Muhasebat Genel Müdürlüğü ve TÜİK'ten elde edilen veriler çerçevesinde tarafımızca düzenlenmiştir. Not: Vergi gelirlerine ait rakamlara mahalli idare ve fon payları dahil, red ve iadeler ise hariçtir. İller bazında bütçe gelirleri ve bütçe giderleri il sınırları içindeki muhasebe birimlerince tahsil edilen ve ödenen tutarlardan oluşmaktadır. 2018 Yılı Kesin Hesap Kanunu'na göre revize edilmiştir.

Tablo – 20, vergi yükü ile ilgili değerlendirmeler ve kıyaslamalar açısından Tablo – 19'u tamamlayıcı konumdadır. Söz konusu tabloya göre 2018 yılında Erzincan'a ait vergi yükü değerinin Türkiye, Doğu Anadolu Bölgesi ve TRA1 Bölgesi değerlerinin altında olduğu görülmektedir. Bununla birlikte Erzincan ilinin yer aldığı Doğu Anadolu Bölgesi ve TRA1 Bölgesi de Türkiye'nin toplam vergi yükü değerinin altında bulunmaktadır. Bu durum Erzincan ilinin coğrafi ve ekonomik olarak içerisinde yer aldığı bölgelerde düşük bir vergi yükü bulunduğunu, Erzincan'ın ise bölgesel değerlerden bile daha bir düşük vergi yüküne maruz kaldığını göstermektedir. Vergi, mükellefler tarafından geliri azaltan bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Bu kapsamda mükelleflerin tüketim, tasarruf ve yatırımlarının azalmasına neden olmaktadır. Ayrıca mükellefler yararlandıkları kamu hizmetlerinden öte vergilere odaklanmaktadır. Bu durum ise hissedilen subjektif vergi yükünü ortaya konulan rakamların üzerine çıkarmaktadır. Vergi yükü nedeniyle oluşan ve mükelleflerin vergiye gönüllü uyumu azaltan olumsuzlar sosyo-ekonomik amaçlarla ve muafiyet, istisna, ayrıma ilkesi, asgari geçim indirimi ve artan oranlı vergileme gibi yöntemlerle azaltılmaya çalışılmaktadır. Sonuç olarak Erzincan ilinin sahip olduğu vergi yükü oranı ile vergiye gönüllü uyum bakımından (diğer şeyler sabitken) Türkiye'den ve bölgesel kıyaslamalardan daha iyi konumda olması beklenmektedir. Fakat önceki tablolarda ortaya konulan karşılaştırmalı tahsilat oranı verileri ve başarı sıralamaları, süreçte başka faktörlerin de etkili olduğu sonucunu çıkarmamıza imkân tanımaktadır.

Tablo – 21: Genel Bütçe Vergi Gelirlerinin Gayrisafi Yurtiçi Hasılaya Göre Esneklikleri

Yıllar	Erzincan %	TRA1 %	Doğu Anadolu Bölgesi %	Toplam %
2008	0,78	0,73	1,11	0,85
2009	1,86	1,06	2,28	7,52
2010	0,76	1,18	1,08	1,25
2011	1,67	1,40	1,34	1,02
2012	0,77	0,80	0,88	0,92
2013	0,62	0,96	1,17	1,04
2014	1,26	0,97	1,46	0,72
2015	1,60	1,42	0,89	1,1
2016	1,59	1,62	1,77	1,2
2017	0,77	0,86	1,37	0,95
2018	0,72	0,90	1,37	0,91
Dönem Ortalama	1,13	1,08	1,34	1,59

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı, Muhasebat Genel Müdürlüğü ve TÜİK'ten elde edilen cari veriler çerçevesinde tarafımızca düzenlenmiştir.

Tablo – 21'de vergi esnekliği verileri yer almaktadır. 2008-2018 yıllarının esas alındığı tabloya göre Erzincan ilinde 2009, 2011, 2014, 2015 ve 2016 yıllarında esneklik değerinin 1'in üstünde olduğu görülmektedir. Bir diğer ifadeyle belirtilen yıllarda milli gelirdeki artış vergi gelirlerinde daha büyük bir artışa yol açmıştır. 2011 ve 2015 yıllarında ise yapılan karşılaştırma çerçevesinde en yüksek vergi esnekliği değerinin Erzincan ilinde olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Dönem ortalamaları bazında bir inceleme yapılırsa; Erzincan iline ait %1.13'lük vergi esneklik değerinin Doğu Anadolu Bölgesi ile Türkiye ortalamasının altında olduğu, %1.08'lik TRA1 ortalamasını ise aştığı bilgisine erişilmektedir. Bu durum, 2008-2018 döneminde gerçekleştirilen tüm kıyaslamalar çerçevesinde vergi gelirlerinin GSYH'den daha hızlı büyüdüğü anlamına gelmektedir. Vergiler; kamusal hizmetlerin sürekliliği, yatırımların finansmanı ve geçici bir gelir kaynağı olan borçlanmanın ve faiz yükünün azaltılması noktasında en önemli kamu geliri türüdür. Vergi gelirlerinin esnekliği ise genellikle hem kısa dönem istikrarın hem de uzun dönem potansiyel büyümenin bir göstergesi olarak kullanılmaktadır (Akar, 2013: 28). Bu kapsamda Türkiye'deki vergi gelirlerinin esnekliği üzerine yaptığı çalışmada Akar (2013: 37); "vergi gelirlerinin uzun dönemde büyümeye ve kısa dönemde istikrara odaklanan bir sistemde var olması hükümetlerin borçlanma politikalarını azaltmaya yardımcı olabilir. Bu nedenle Türk vergi sisteminin kısa dönemde istikrarı sağlayan politikalara yönelmesi yararlı olabilir" önerisinde bulunmuştur.

Tablo – 22: Mahalli İdareler Bütçe Gelirlerinin Dağılımı (2019 Yılı - %)

	Vergi Gelirleri	Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	Alınan Bağış ve Yardımlar	Faizler Paylar ve Cezalar	Sermaye Gelirleri	Alacaklardan Tahsilatlar	Bütçe Gelirleri
Erzincan	3,43	8,58	39,14	44,48	4,37	0	100
TRA1 Ortalaması	3,19	9,87	28,83	49,70	7,90	0,52	100
Doğu Anadolu Bölgesi Ortalaması	3,23	7,37	33,83	53,15	2,31	0,11	100
Toplam	10,39	19,90	6,33	56,77	5,82	0,78	100

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü'nden elde edilen veriler çerçevesinde tarafımızca düzenlenmiştir. Doğu Anadolu Bölgesi ortalamasında; Ağrı, Ardahan, Bingöl, Bitlis, Elâzığ, Erzincan, Erzurum, Hakkâri, Iğdır, Kars, Malatya, Muş, Tunceli ve Van illerine ait veriler bulunmaktadır. TRA1 ortalamasında ise; Erzurum, Erzincan ve Bayburt yer almaktadır. Ayrıca vergi gelirlerinin içerisine harçlar da dahildir. Sayıştay Denetim Raporlarındaki eleştiriler doğrultusunda Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlıkları tabloya dahil edilememiştir.

Tablo – 22, 2019 yılında yerel yönetimlere ait bütçe gelirlerinin dağılımını göstermektedir. İlgili tabloya göre Erzincan ilinde yerel yönetimler açısından en önemli kaynağın "faizler, paylar ve cezalar" kalemi olduğu ifade edilebilir. Çünkü söz konusu kalem altında genel bütçe vergi gelirlerinden aktarılan paylar bulunmaktadır. Yerel yönetimlerin büyük oranda genel bütçe vergi gelirlerinden aktarılan paylar ile finanse edilmesi merkezi yönetime bağımlılığın bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Ayrıca genel bütçe vergi gelirlerinden aktarılan paylar bakımından Erzincan'ın hem Türkiye (toplam) değerinin hem de bölgesel değerlerin altında olduğu görülmektedir. Bu durum Erzincan ilindeki yerel yönetimlerin merkezi idareye bağımlılık açısından nispeten daha iyi konumda olduğu şeklinde yorumlanabilir. Merkezi yönetime mali bağımlılığı azaltan gelir alanı ise vergiler değil, alınan bağış ve yardımlardır. Erzincan özelinde oransal bakımdan en önemsiz kaynaklar; alacaklardan tahsilatlar ile vergi gelirleridir. 2019 yılında Erzincan'da yerel yönetimlere ait vergi gelirlerinin toplam bütçe gelirleri içerisindeki payı %3.43'tür. Vergi gelirleri bakımından Erzincan'ın bölgesel ortalamaları sınırlı düzeyde aştığı, Türkiye değerinin ise altında kaldığı sonucuna ulaşılmaktadır. Fakat genel bir değerlendirme yapılacak olursa; yerel yönetimler nezdinde vergi gelirlerine ait oranın oldukça düşük olduğu ve yerel yönetim harcamalarını karşılamada yetersiz kaldığı söylenebilir. Belirtilen yetersizlikte, yerel yönetimlere tahsis edilen vergi türlerinin düşük verimliliğe sahip olması ve yerel yönetimlerin gelir toplama konusundaki etkinsizliğinin önemli olduğu düşünülmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 33). Tablo – 22'ye göre yerel yönetimlere ait bütçe gelirlerinin oransal dağılımı ve önem sırası bakımından Erzincan'ın, TRA1 ve Doğu Anadolu Bölgesi ile büyük oranda tutarlılık arz ettiği

görülmektedir. Toplam olarak ifade edilen Türkiye değerinde ise bütçe gelirlerinin önem sırası farklılaşmaktadır.

Yerel yönetimlerin öz gelirleri arasında yer alan vergiler, merkezi yönetime olan mali bağımlılığın azaltılması noktasında önem arz etmektedir. Vergi gelirlerinin yerel yönetim bütçesi içerisindeki payının artması hem yerel hizmetlerin finansmanını kolaylaştırmakta hem de yerel düzeyde hesap verebilirliğin, mali ve siyasi sorumluluğun artmasına katkı sağlamaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 33). Bu amaçla hem Erzincan özelinde hem de Türkiye düzeyinde, yerel yönetimlerin vergi gelirlerini artırmaya yönelik yapısal bir dönüşümün hızla başlatılmasının gerekli olduğu ifade edilmelidir.

Tablo – 23: Erzincan Merkez İlçe'de Tahakkuk Eden Emlak Vergisi Geliri ve Mükellef Sayısı

Yıllar	Tahakkuk Tutarı	Mükellef Sayısı
2009	1.074.283	32.821
2010	1.778.854	35.071
2011	1.958.668	34.887
2012	2.391.377	38.504
2013	2.771.268	38.915
2014	3.917.422	41.163
2015	4.511.971	43.108
2016	4.937.393	45.889
2017	5.374.136	49.250
2018	6.803.802	55.533
2019	8.021.279	58.255

Kaynak: Erzincan Belediyesi Mali Hizmetler Müdürlüğü. Talep üzerine elde edilen verilerdir.

Muhasebat Genel Müdürlüğü'nden elde edilen verilere göre 2019 yılında mahalli idarelerin vergi gelirleri[54] 15.715.805 Bin TL'dir. Söz konusu vergi gelirinin 9.680.560 Bin TL'sini emlak vergisi gelirleri oluşturmaktadır. Bir diğer ifadeyle, 2019 yılında emlak vergisi gelirinin mahalli idarelerin toplam vergi gelirleri içerisindeki payı %61.60 düzeylerindedir. İlgili oran yerel düzeyde vergi gelirleri açısından en önemli kaynağın emlak vergisi olduğuna işaret etmektedir. Bu nedenle Tablo – 23'te Erzincan Merkez İlçesi'nde tahakkuk eden emlak vergisi tutarlarına yer verilmiştir. Ayrıca tabloda bina, arazi ve arsa toplamından oluşan emlak vergisi mükellef sayısı da bulunmaktadır. Tablo – 23'ten görüleceği üzere emlak vergisi tahakkuk tutarı 2009-2019 yılları arasında ciddi bir artış göstermiş ve 1.074.283 TL'den

[54] Söz konusu miktara harç gelirleri de dahildir.

8.021.279 TL'ye kadar çıkmıştır. Söz konusu artışta özellikle (konut ve işyerinden oluşan) bina vergisi mükellefiyetinde yaşanan yükseliş sonucu toplam mükellef sayısında görülen %77,5'lik artışın, il içinde kırsal kesimden il merkezine yönelen göçler sonucu oluşan kentleşmenin ve konut arzı artışının (Bakınız, Tablo – 4) etkili olduğu söylenebilir.

Sonuç

Erzincan, tarihte birçok medeniyetin hüküm sürdüğü önemli bir yerleşim yeri olmuştur. Yaşanılan şiddetli depremler nedeniyle yeniden yapılanmak zorunda kalan ve nüfus kaybeden şehrin, gelişimi de zaman zaman sekteye uğramıştır. Sosyo-ekonomik açıdan incelediğinde Erzincan'da; sağlık yoksunluğunun azaldığı, okur-yazar oranının, konut arzının, otomobil sayısının, TL cinsinden kişi başı GSYH'nin ve ekonomik büyümenin bir göstergesi olarak kabul edilen elektrik tüketiminin arttığı sonucuna ulaşılmaktadır. Erzincan iline ait GSYH ise 2015 yılı dışındaki bütün yıllarda pozitif büyüme göstermiştir. Şehrin ithalat ve ihracat hacminde imalat sektörünün ciddi ağırlığı bulunmaktadır. Şehirde oluşan katma değer açısından hizmet sektörü ilk sırada gelmekte, daha sonra sanayi ve tarım sektörleri yer almaktadır. Ayrıca hizmet ile tarım sektörü payında azalış, sanayi sektörü payında ise artış yaşandığı görülmektedir. Azalış yaşamasına rağmen Erzincan iline ait tarım sektörü payının Türkiye ortalamasını aşması, ilgili sektörün il bazında önemini ortaya koymaktadır. Bir diğer ifadeyle şehirde tarım ve hayvancılığa dayalı sosyo-ekonomik yapının gücünü koruduğu söylenebilir.

Gerçekleştirilen inceleme neticesinde 2020 yılı itibariyle 1 vergi dairesi ve 8 mal müdürlüğü bulunan Erzincan ilinde, gelir vergisi faal mükelleflerinin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Gelir vergisi içinde de stopaj usulüne tabi mükelleflerin ağırlıkta olduğu ifade edilebilir. Gayrimenkul sermaye iradı faal mükellef sayısı ise Erzincan'ın ön plana çıktığı mükellefiyet kategorisi olarak dikkat çekmektedir. Ayrıca, Erzincan'daki toplam faal mükellef sayısının TRA1 ve Doğu Anadolu Bölgesi ortalamasının altında kaldığı sonucuna erişilmektedir.

2006-2019 döneminde Erzincan ilinde elde edilen genel bütçe vergi gelirleri tahsilatının miktar olarak düzenli biçimde arttığını, tahsilat oranının ise azaldığını söylemek mümkündür. 2006 yılında %85 düzeylerine ulaşan tahsilat oranının, 2016 yılından itibaren %69-70 seviyesine kadar düştüğü görülmektedir. 2019 yılında, faal mükellef sayısı ile tutarlı olarak, genel bütçe vergi gelirlerinin %51.9'unun gelir ve kazanç üzerinden alınan vergilerden oluştuğu bilgisine ulaşılmaktadır. Gelir ve kazanç üzerinden alınan vergilerin %88.5'i gelir vergisinden, %11.5'i ise kurumlar vergisinden oluşmaktadır. Gelir vergisinde en önemli alt

kalem, tevkifat-stopaj usulü ile elde edilen vergiler alanındadır. Tevkifat-stopaj usulü Erzincan özelinde, yüksek tahsilat oranlarıyla da ön plana çıkmaktadır. 2019 yılında mülkiyet üzerinden alınan vergilerde MTV'nin, dahilde alınan mal ve hizmet vergilerinde beyan yöntemine dayanarak tahsil edilen KDV'nin, ÖTV'de ise motorlu taşıtlar alanının ağırlığı bulunmaktadır.

2019 yılında Erzincan iline ait genel bütçe vergi gelirleri tahsilat oranının %69.1 olmasını ve kesinleşen %30.9'luk vergi gelirlerinin tahsil edilememesini temel olarak, vergi idaresinin başarısızlığı ve mükelleflerin vergi ödeme konusundaki isteksizliği olarak değerlendirmek mümkündür. Vergiye tabi matrahın doğru biçimde tespiti noktasında yaşanan genel sorunlar, hatalı veya eksik matrah üzerinden gerçekleşen tahakkuk tutarının bile tam olarak tahsil edilememesi mükellefler arasında haksız rekabete, dürüst mükelleflerin adalet duygusunun zayıflamasına ve vergiye gönüllü uyum seviyesinin azalmasına neden olabilmektedir.

Brüt rakamlar üzerinden bir değerlendirme yapıldığında; genel bütçe vergi gelirleri tahsilat oranının genel olarak %73 ve üstü seviyelerde olduğu görülmektedir. Tahsilat oranı çerçevesinde şekillenen tahsilat başarı sıralamasında ise Erzincan'ın ilerleme kaydettiği ve 2014 yılından sonra 30'uncu sıralarda yer aldığı neticesi elde edilmektedir. 2019 yılında tahsilat oranı başarısı sıralamasında Erzincan'ın Türkiye'de 33'üncü, Doğu Anadolu Bölgesi illeri arasında ise 10'uncu sırada bulunduğu görülmektedir. Ayrıca Erzincan'a ait genel bütçe vergi gelirleri tahsilat oranının, toplam genel bütçe vergi gelirleri tahsilat oranını hiç geçmediği de ulaşılan sonuçlar arasındadır. 2008-2019 yılları arasında Erzincan iline ait genel bütçe vergi gelirleri tahsilatının, toplam tahsilat içerisindeki payı genel olarak %0.05 seviyesinde sabit kalmakta, toplam tahsilat içerisindeki pay açısından başarı sırası ise 64 ile 69 arasında değişiklik göstermektedir.

İncelenen yıllarda Erzincan ilindeki vergi yükünün hem Türkiye hem de Doğu Anadolu ve TRA1 Bölgesi değerlerini aşmadığı söylenebilir. Vergi esnekliği dönem ortalamaları bazında değerlendirilirse; Erzincan iline ait %1.13'lük vergi esneklik değerinin Türkiye ile Doğu Anadolu Bölgesi ortalamasının altında olduğu, %1.08'lik TRA1 ortalamasını ise aştığı sonucuna ulaşılmaktadır.

2019 yılında Erzincan ilinde yerel yönetimler açısından en önemli kaynak, genel bütçe vergi gelirlerinden aktarılan paydır. Bir yerel birimin genel bütçe vergi gelirlerinden aktarılan paylar ile finanse edilmesi merkezi yönetime bağımlılığın bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Bu kapsamda Erzincan ilinin hem Türkiye hem de Doğu Anadolu ile TRA1 Bölgesi'nden daha iyi bir konumda olduğu söylenebilir. 2019 yılında Erzincan'da yerel yönetimlere ait vergi gelirlerinin toplam bütçe gelirleri içerisindeki payı %3.43'tür. Vergi

gelirleri bakımından Erzincan'ın bölgesel ortalamaları sınırlı düzeyde aştığı, Türkiye değerinin ise altında kaldığı ifade edilebilir. Türkiye'de yerel vergiler nezdinde en önemli kaynak, emlak vergisidir. Erzincan Belediyesi'nden elde edilen verilere göre 2009-2019 yılları arasında Erzincan'da emlak vergisi tahakkuk tutarı ve mükellef sayısı (2011 yılı dışında) düzenli biçimde artmıştır. Yaşanan artışta, il içinde kırsal kesimden il merkezine yönelen göçler sonucu oluşan kentleşmenin ve konut arzı artışının etkili olduğu düşünülmektedir.

Sonuç olarak; haksız rekabetin önlenmesi, adalet algısının olumlu etkilenmesi ve vergiye gönüllü uyum seviyesinin yükselmesi için Erzincan ilinde vergi idaresi daha etkin çalışmalı, tahsilat oranları artırılmalı ve vergi cezalarının caydırıcılık yönü güçlendirilmelidir. Vergi ile ilgili sorumlulukları doğru biçimde yerine getirmeyen mükellefler cezalandırılmalı, dürüst mükellefler ise ödül ve teşvik gibi yöntemlerle mükafatlandırılmalı ve devletle barışık tutulmalıdır. Yerel hizmetlerin finansmanını kolaylaştırmak, yerel düzeyde hesap verebilirliği, mali ve siyasi sorumluluğu arttırmak amacıyla Erzincan'da ve Türkiye genelinde yerel yönetim harcamalarının vergilerle finansmanına yönelik yapısal bir dönüşüm başlatılmalı ve kısa dönemde mevcut yerel vergilerin etkinleştirilmesine odaklanılmalıdır. Ayrıca vergi yükü Türkiye, Doğu Anadolu Bölgesi ve TRA1 Bölgesi değerlerinden düşük olan Erzincan'da, tahakkuk eden vergi gelirlerinin niye tahsil edilemediği ve tahsilat oranı başarı sıralamasında neden Türkiye'de 33'üncü, Doğu Anadolu Bölgesi illeri arasında ise 10'uncu sırada bulunulduğu konusunda etkili olan diğer faktörleri (örneğin; vergi idaresi ve mükellef ilişkisi gibi) ortaya koyacak ilave araştırmalar yapılmalıdır.

Kaynakça

Abosedra, Salah, Shahbaz, Muhammad ve Nawaz, Kishwar (2015), Modeling Causality Between Financial Deepening and Poverty Reduction in Egypt, MPRA Paper No: 67166, https://mpra.ub.uni-muenchen.de/67166/1/MPRA_paper_67166.pdf (Erişim Tarihi: 13.05.2020)

Akar, Sevda (2013), Vergi Gelirlerinin Esnekliği ve İstikrarı: Merkezi Bütçe Sınıflandırmasına Dayalı Ampirik Bir Analiz, Maliye Dergisi, Sayı: 165, 27-37, https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/09/165-02.pdf (Erişim Tarihi: 01.06.2020)

Akdoğan, Abdurrahman (2019), Kamu Maliyesi, Gazi Kitabevi, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 19. Baskı, Ankara.

Altay, Asuman (2015), Kamu Maliyesi, Seçkin Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara.

Aydın, Fatma Fehime (2010), Enerji Tüketimi ve Ekonomik Büyüme, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı: 35, 317-340, http://iibf.erciyes.edu.tr/dergi/sayi35/aydin.pdf (Erişim Tarihi: 15.05.2020)

Ayrangöl, Zülküf, Tekdere, Mustafa ve Çadırcı, Bülent Diclehan (2019), Doğu Anadolu Bölgesi Mükelleflerinin Vergiye Bakışı Üzerine Bir Araştırma, Ekin Yayınevi, Bursa.

Bilici, Nurettin (2017), Türk Vergi Sistemi, Güncelleştirilmiş 39. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara.

Canbay, Tülin (2009), Dünyada Vergileme Anlayışındaki Değişim (Antikçağdan Günümüze), Dora Yayınları, 1. Baskı, Bursa.

Demir, İhsan Cemil (2013), Türkiye'de Vergi Yükü (Objektif ve Subjektif Yönleriyle), Dora Yayınları, 1. Baskı, Bursa.

Dinçer, Hüseyin (2009), Verginin Tahakkuku ve Kesinleşmesi, Vergi Dünyası, Sayı: 336, http://www.reformymm.com.tr/dokumanlar/18062015-Verginin-Tahakkuku-152239.pdf (Erişim Tarihi: 04.06.2020)

Edizdoğan, Nihat ve Çelikkaya, Ali (2010), Vergilerin Ekonomik Analizi, Dora Yayınları, 1. Baskı, Bursa.

Erol, Ahmet (2011), Vergi Felsefesi: Devlet ve Vergi, İSMMMO Yayınları, İstanbul.

Erzincan Valiliği (2016), Erzincan Şehir Rehberi, https://www.erzincan.bel.tr/upload/dokuman/Erzincan_Rehber.pdf (Erişim Tarihi: 12.05.2020)

Erzincan Belediyesi Mali Hizmetler Müdürlüğü.

Gelir İdaresi Başkanlığı, https://www.gib.gov.tr/ (Erişim Tarihi: 20.05.2020)

Gelir İdaresi Başkanlığı (2019), 2018 Yılı Faaliyet Raporu, Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı, Yayın No: 314, https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/faaliyetraporlari/2018/2018_faaliyet_raporu.pdf (Erişim Tarihi: 20.05.2020)

Herekman, Aykut (1987), Kamu Maliyesi (Devlet Faaliyetleri ve Finansman Teknikleri), Cilt I, Sevinç Matbaası, Ankara.

Kalkınma Bakanlığı (2014), Vergi – Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/10/10_Vergi.pdf (Erişim Tarihi: 06.06.2020)

KUDAKA (2012), Erzincan Ergan Dağı'nda Yapılması Planlanan Yatırımlar Konusunda Finansal Fizibilite Raporu, Şubat 2012.

von Maltzahn, Robyn ve Durrheim, Kevin (2008), Is poverty multidimensional? A comparison of income and asset based measures in five Southern African Countries, Soc Indic Res 86, 149-162, https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s11205-007-9105-7.pdf v

Muhasebat Genel Müdürlüğü, https://muhasebat.hmb.gov.tr/genel-yonetim-mali-istatistikleri (Erişim Tarihi: 20.05.2020)

Pehlivan, Osman (2013), Vergi Hukuku, Celepler Matbaacılık Yayın ve Dağıtım, Trabzon.

Pehlivan, Osman (2019), Kamu Maliyesi, Celepler Matbaacılık Yayın ve Dağıtım, Trabzon.

Saatçi, Mustafa ve Dumrul, Yasemin (2013), Elektrik Tüketimi ve Ekonomik Büyüme İlişkisinin Dinamik Bir Analizi: Türkiye Örneği, Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: 32, Sayı: 2, 1-24, http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423935768.pdf (Erişim Tarihi: 16.05.2020)

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), http://www.tuik.gov.tr/Start.do (Erişim Tarihi: 10.05.2020)

Vergi Usul Kanunu, https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.4.213.pdf (Erişim Tarihi: 08.06.2020)